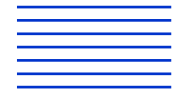

Policy Research Corporation

CONCRETE OPLOSSINGEN GEBASEERD OP WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

De paardensector als economische en maatschappelijke actor in Vlaanderen.
Een analyse van het economisch en sociaal-maatschappelijk profiel en belang
van de Vlaamse paardenhouderij.

Presentatie dialoogdag

16 oktober 2008

© **Policy Research Corporation**
Copyright 2008

Jan Moorkensstraat 68
2600 Antwerpen (België)
tel : +32 3 286 94 94
fax : +32 3 286 94 96
e-mail : info@policyresearch.be
website : www.policyresearch.be

Het rapport waarop het auteursrecht van toepassing is, is vertrouwelijk en enkel bestemd voor persoonlijk gebruik door de geadresseerde. Elke vorm van gebruik door derden van dit rapport of de inhoud ervan, volledig of gedeeltelijk, vergt een voorafgaande schriftelijke toestemming van de Vlaamse LandMaatschappij.

INHOUDSOPGAVE

Doel van de economische analyse

Economische waarde van de paardenhouderij

- Theoretische achtergrond
- Pijlers:
 - Fokkerij
 - Gebruik
 - Opleidingen & beroepen

Conclusies

DOEL VAN DE ECONOMISCHE ANALYSE

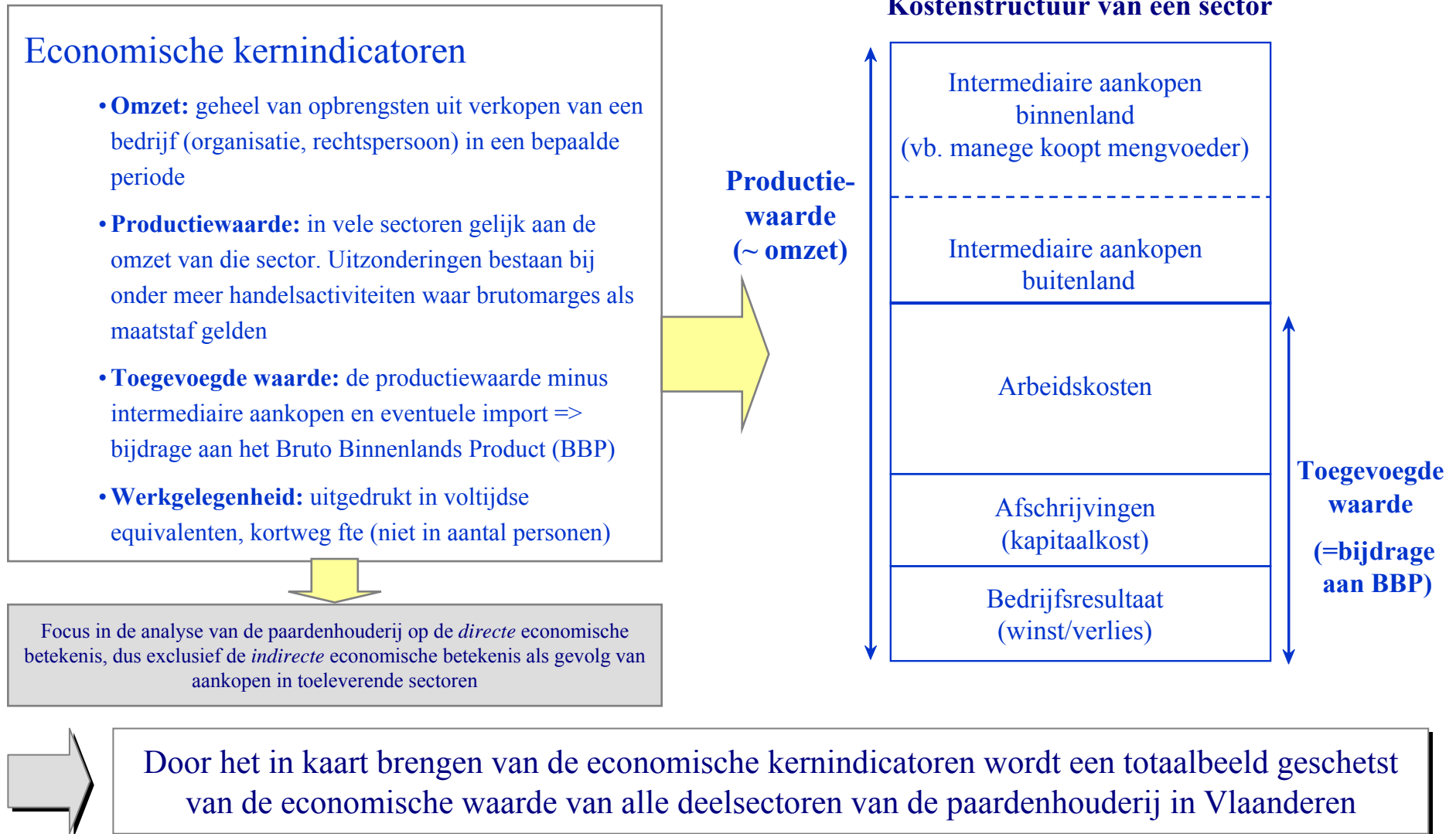
Economisch in kaart brengen van de paardenhouderij

- 3 pijlers: fokkerij, gebruik en opleiding & beroepen (cfr. organisatie VCP)
- Economische kernindicatoren: omzet/productiewaarde, toegevoegde waarde en werkgelegenheid.

Eerste maal dat de economische betekenis van alle deelsectoren van de paardenhouderij in Vlaanderen in kaart wordt gebracht

THEORETISCHE ACHTERGROND

Meten van economische betekenis

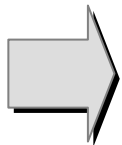
BESCHIKBAARHEID VAN DATA EN ONDERZOEKSACTIES

Dataverzameling

- Referentiejaar economische data: info heeft zoveel mogelijk betrekking op **2007**
- Cijfers hebben betrekking op de paardenhouderij in **Vlaanderen**
- Aandacht voor **sectoren die voordien onderbelicht** werden zoals bv. ruitersportzaken, verzekeringen, mengvoederbedrijven
- **Intensief bottom-up onderzoek** uitgevoerd wegens ontbreken top-down data voor groot deel van de deelsectoren (zie bijlage 1 voor overzicht gecontacteerde partijen)

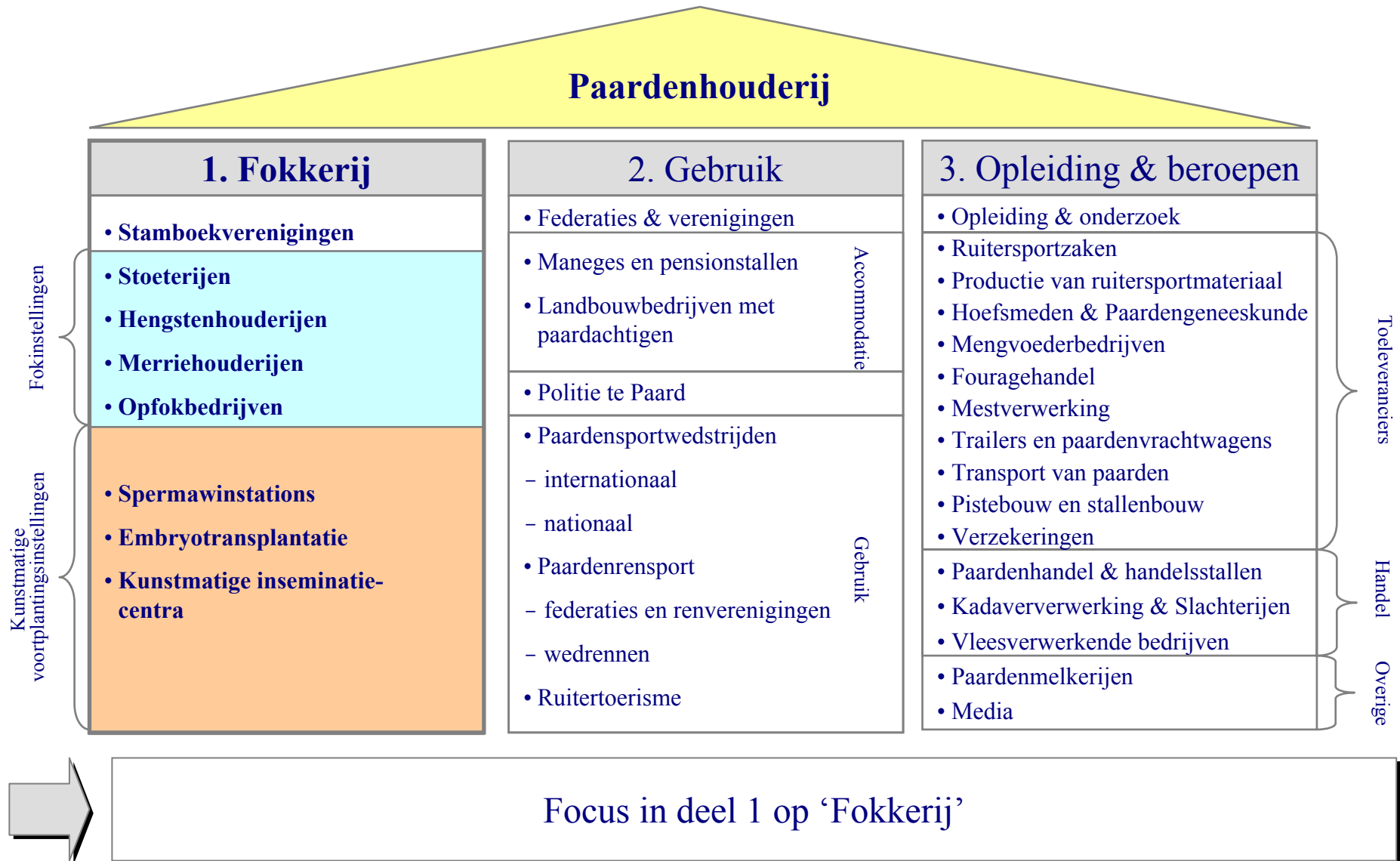
Economische analyse

- Geen analyse op basis van het aantal paarden (wel ter verifiëring resultaten)
- Gebruikte aannames voor berekeningen worden duidelijk toegelicht
- Aandacht met betrekking tot **dubbeltellingen** (vb. fokkerij en handel)
- Trends niet altijd eenvoudig te duiden wegens **onbeschikbaarheid tijdreeksen**
- Analyse van traceerbare, **officiële** cijfers (bijdrage aan BBP); activiteiten zoals handel, fokkerij en pensionstallen door **particulieren** worden enkel meegenomen door hun aankopen in andere deelsectoren van de paardenhouderij (bv. hoefsmeden en mengvoeder)

Intensief bottom-up onderzoek was noodzakelijk wegens beperkte beschikbaarheid macro-economische data

DE 3 PIJLERS VAN DE PAARDENHOUDERIJ WORDEN ECONOMISCH IN KAART GEBRACHT

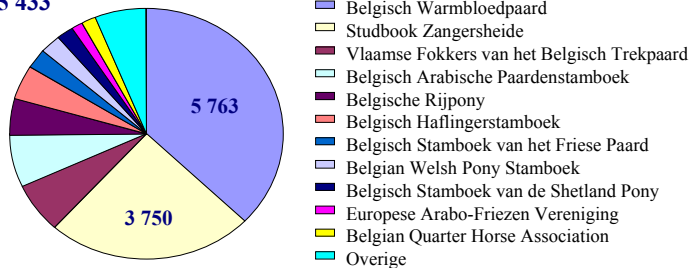
VLAANDEREN TELT 22 ERKENDE STAMBOEKEN MET IN TOTAAL MEER DAN 15 000 LEDEN

18 erkende fokkersverenigingen met maatschappelijke zetel in Vlaanderen die 22 stamboeken beheren*

- Ca. **15 000 leden**** bij deze 22 erkende stamboeken in 2007
- BWP en Zangersheide tellen de meeste leden (samen goed voor meer dan 9 500 leden)
- Ca. 8 200 EU-paspoorten uitgereikt voor nieuwe veulens in 2007 bij de Vlaamse stamboekverenigingen

Aantal leden per stamboek

$\Sigma = 15\ 433$

* De fokkersvereniging vzw Belgisch Warmbloedpaard beheert 5 stamboeken

** Voor een overzicht van het aantal leden per stamboek en de berekening van het aantal vrijwilligers in de Raden van Bestuur: zie bijlage 4

Bron: Vlaamse Overheid, Departement Landbouw & Visserij, 2008; Jaarrekeningen van de verschillende stamboeken 2007

Omzet en toegevoegde waarde

- Omzet van ca. **€ 3.3 mln** per jaar (extrapolatie op basis van beschikbare jaarrekeningen, zijnde 80% van het totaal)
- De toegevoegde waarde van de stamboeken bedraagt ca. **€ 1.75 mln.**

Werkgelegenheid

- Bij de stamboeken werken een **15-tal fte**
- De Raad van Bestuur van de meeste verenigingen bestaat uit ca. 170* vrijwilligers
- Ook op de diverse keuringen en prijskampen zijn steeds vele vrijwilligers actief

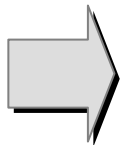
De stamboeken genereren jaarlijks een omzet van ca. € 3.3 miljoen en bieden werkgelegenheid aan 15 fte. Verder steunt de werking op vrijwilligerswerk

IN VLAANDEREN ZIJN ER CA. 175 BEDRIJVEN DIE DE TITEL STOETERIJ VOEREN

Definitie stoeterij: plaats waar paarden gefokt worden. Bij de meeste stoeterijen (basis = merriehouderij) wordt deze activiteit gekoppeld aan hengstenhouderij (met spermawinning en verkoop) en het opfokken van paarden

- In Vlaanderen zijn er ca. **175 bedrijven** die de titel ‘stoeterij’ voeren
- Deze gekende stoeterijen fokken en verhandelen meer dan **1 000 paarden per jaar**
- Hiernaast wordt nog een groot aantal (recreatie)paarden gefokt door landbouwers, handelaars en privé-houders van paarden die slechts sporadisch fokken
- Op de stoeterijen werken veelal laaggeschoolden voor het beleren van paarden en voor het onderhoud van de stallen. Momenteel is er een werkgelegenheid van **250 fte** maar er zijn nog veel openstaande vacatures
- De inkomsten van stoeterijen komen voornamelijk uit de verkoop van paarden en veulens, alsook uit de verkoop van sperma (indien het ook een hengstenhouderij is)
 - De omzet gegenereerd uit de verkoop van de gefokte veulens en paarden wordt opgenomen bij handel (deze bedraagt ca. € 9 mln.)
 - De omzet gegenereerd uit de verkoop van sperma en het insemineren van merries wordt verrekend bij de K.I.centra

Bron: Telefonische interviews met diverse stoeterijen, 2008; Hippos Tops 2007, Gouden Gids

De stoeterijen fokken en verhandelen jaarlijks meer dan 1 000 paarden. De inkomsten worden behaald uit de verkoop van paarden en paardensperma

OMZET UIT HANDEL EN WERKGELEGENHEID

FOKINSTELLINGEN

Kleinere fokker* (70%)

- Fokkers die met een 5-tal merries fokken
- De eigenaars doen alle werk zelf en hebben geen of nauwelijks personeel in dienst
- In Vlaanderen zijn er ca. **125 kleinere fokkers** (aanne: 50% van hun tijd wordt besteed aan fokken)
- Zij verhandelen jaarlijks ca. **375 paarden**** tegen een gemiddelde prijs van € 6 000
- De hobbyfokkers realiseren een omzet van ca. **€ 2.25 mln.** per jaar

Middelgrote fokkerij – stoeterij (20%)

- Fokker die met een 10-tal merries fokt
- In Vlaanderen zijn er ca. **35 middelgrote stoeterijen**
- Voor het fokken van deze paarden worden deeltijdse werknemers ingeschakeld
- Gemiddeld werken er 3 fte per bedrijf, dit levert **ca. 105 fte in totaal**
- De africhting en het uitbrengen op wedstrijden gebeurt meestal door derden
- Deze stoeterijen verhandelen jaarlijks een **250 paarden***** tegen een gemiddelde prijs van € 10 000
- Uit het verhandelen van paarden genereren deze stoeterijen een omzet van ca. **€ 2.5 mln.** (= 250 paarden x € 10 000)

Grote stoeterijen (10%)

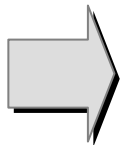
- Hier worden meerdere activiteiten gecombineerd (merriehouderij, hengstenhouderij, opfokkerij en sportstal)
- Zij hebben ca. 30 fokmerries of meer
- In Vlaanderen zijn er ca. **15 grote stoeterijen**
- In totaal tellen deze stoeterijen ca. 1 200 paarden
- Op deze stoeterijen werkt ca. 1 fte per 15 paarden, i.e. **80 fte** in totaal
- Zij verhandelen jaarlijks ca. **400 paarden** tegen een gemiddelde prijs van € 10 000
- Uit het verhandelen van paarden genereren zij een omzet van **€ 4 mln.** (= 400 paarden x € 10 000)

* Particuliere paardenhouders die af en toe een veulen hebben zijn niet mee opgenomen. Een inschatting hiervan is erg moeilijk aangezien slechts een fractie geregistreerd wordt bij de stamboeken

**Gemiddeld 3 verhandelde paarden per fokker per jaar

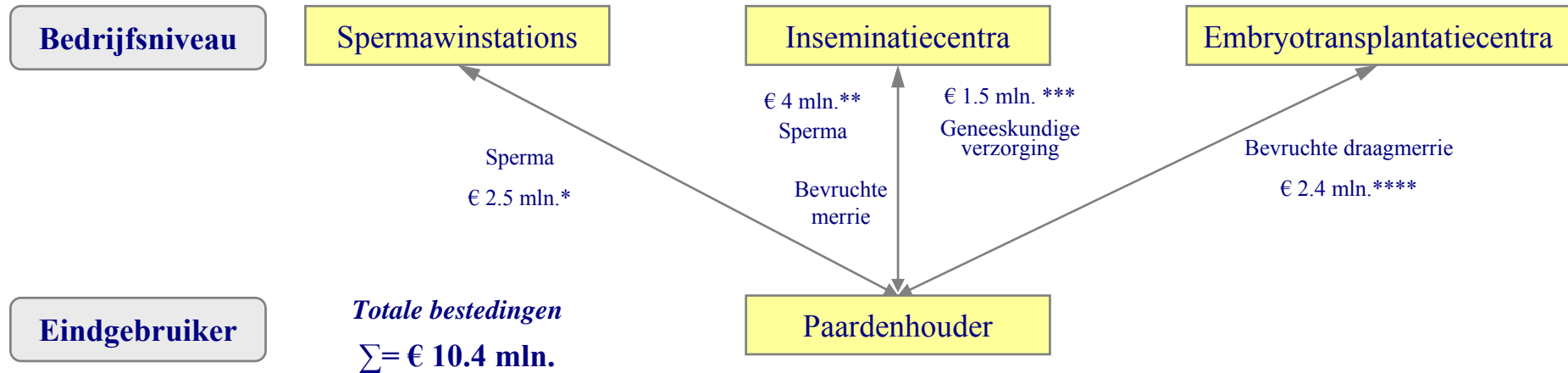
*** Gemiddeld 7 verhandelde paarden per fokker per jaar

Bron: *Telefonische interviews met diverse stoeterijen, 2008*

De fokkerij –exclusief particuliere paardenhouders- is jaarlijks goed voor een omzet van € 9 miljoen, meer dan 1 000 verhandelde paarden en werkgelegenheid voor 250 fte

OMZET VAN KUNSTMATIGE VOORTPLANTINGSINSTELLINGEN, 2007

- * Gebaseerd op: [aantal dosissen gebruikt buiten de inseminatiecentra (8 342) / dosissen nodig voor drachtigheid (2.7)] x gemiddelde prijs van € 800 per dosis die leidt tot drachtigheid
=> $(8\,342 / 2.7) \times €\,800 = €\,2.5\text{ mln.}$
- ** Gemiddelde prijs van € 800 per dosis gebruikt voor het insemineren op de centra van 4 981 drachtige merries => $€\,800 \times 4\,981 = €\,4\text{ mln.}$ (de inseminatiecentra zijn ook steeds spermawinstations)
- *** € 300 aan geneeskundige verzorging bij het insemineren op de centra voor 4 981 drachtige merries => $€\,300 \times 4\,981 = €\,1.5\text{ mln.}$
- ****Berekend met € 2 500 excl. btw = € 3 025 incl. btw voor uitspoelen en transplanteren embryo en voor de huur van de draagmerrie (789 drachtige merries na inplanting embryo) => $€\,3\,025 \times 789 = €\,2.4\text{ mln.}$

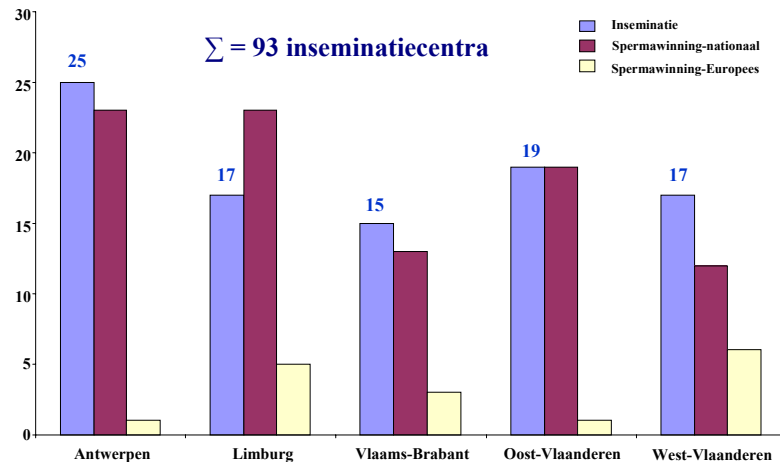
Bron: Vlaamse Overheid, Departement Landbouw & Visserij, 2008; telefonische interviews met diverse K.I.-centra, 2008

De totale inkomsten (omzet) voor Vlaamse K.I.-centra bedroegen
circa € 10.4 miljoen in 2007

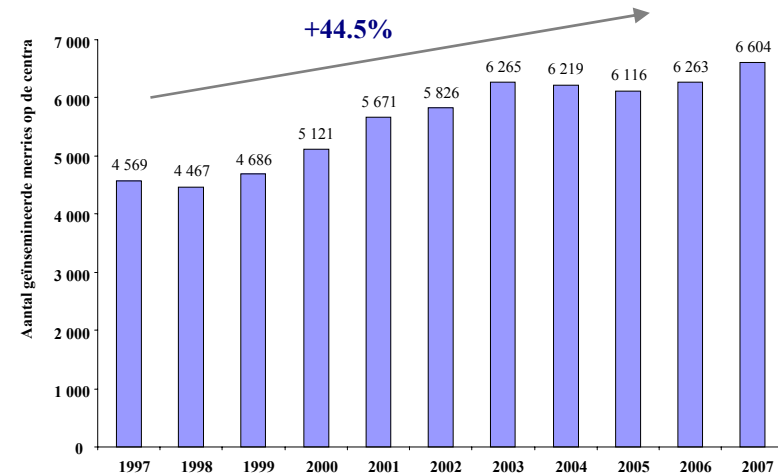
HET AANTAL INSEMINATIES OP DE KUNSTMATIGE VOORTPLANTINGSCENTRA IS STERK GEGROEID

Aantal voortplantingscentra per regio, 2007

- In Vlaanderen zijn er 96 erkende voortplantingscentra (93 met en 3 zonder inseminatie), waarvan een groot deel meerdere activiteiten zoals inseminatie, spermawinning en embryo-transplantatie combineren
- Het merendeel van de spermawinstations doen ook aan inseminatie
- Er zijn 7 nationaal en 7 EU-erkende embryo-transplantatie-centra in Vlaanderen. Zij doen ook aan spermawinning en inseminatie
- De provincie Antwerpen telt de meeste KI-centra, de provincie Vlaams-Brabant de minste
- Meer en meer dierenartsen leggen zich toe op het verhandelen van paardensperma

Evolutie geïnsemineerde merries op de KI-centra

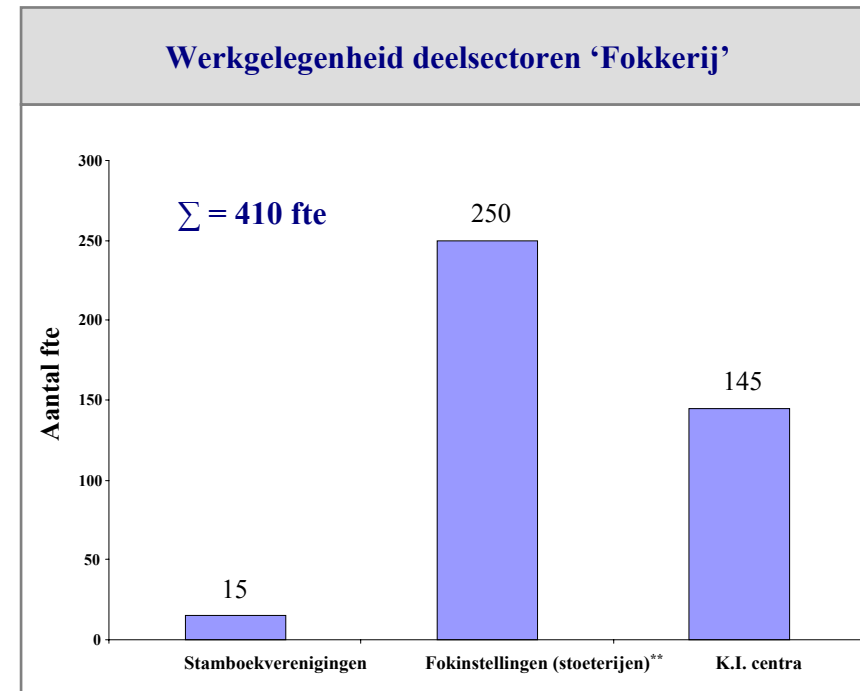
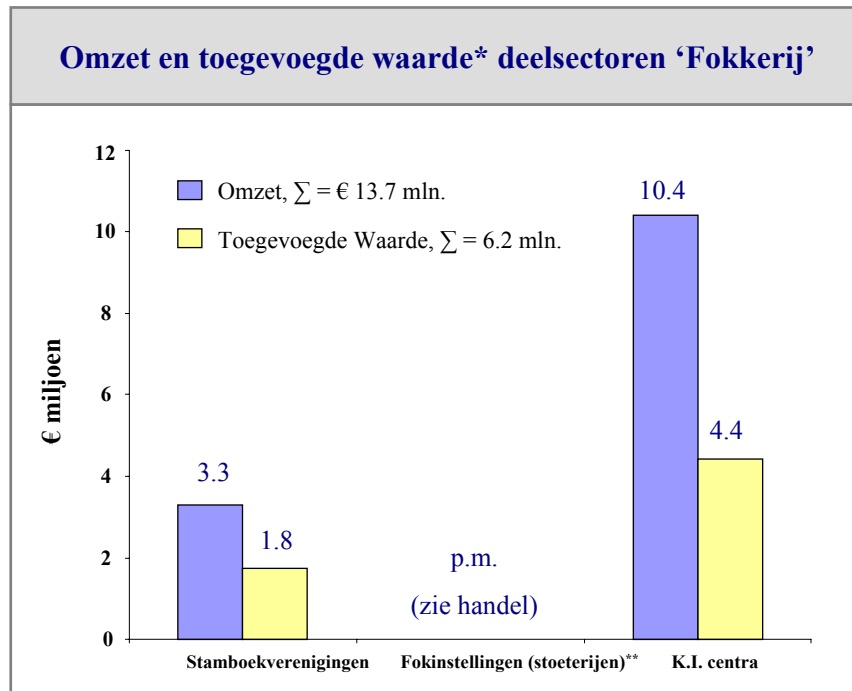
- In 2007 werden in de centra 609 hengsten gebruikt, waarvan er zich 266 in de centra zelf bevonden
- 83% van de gebruikte hengsten op de centra zijn rijpaarden, 6% zijn dravers
- In Vlaanderen zijn in totaal 1 022 hengsten goedgekeurd voor de dekdienst
- Op tien jaar tijd groeide het aantal geïnsemineerde merries in de centra met ca. 44.5% tot 6 604 in 2007
- Het insemineren gebeurt door dierenartsen (zie verder voor economische impact 'dierenartsen')
- Ca. **145 fte** (1.5 fte per centrum x 96 centra + 5 fte voor UGent)

Bron: Vlaamse Overheid, Departement Landbouw & Visserij, 2008; Jaarrekeningen van de verschillende stamboeken 2007

Bij de kunstmatige voortplantingsinstellingen in Vlaanderen werken circa 145 mensen, exclusief dierenartsen (zie verder)

ECONOMISCHE BETEKENIS VAN DE DEELSECTOR FOKKERIJ: CONCLUSIES

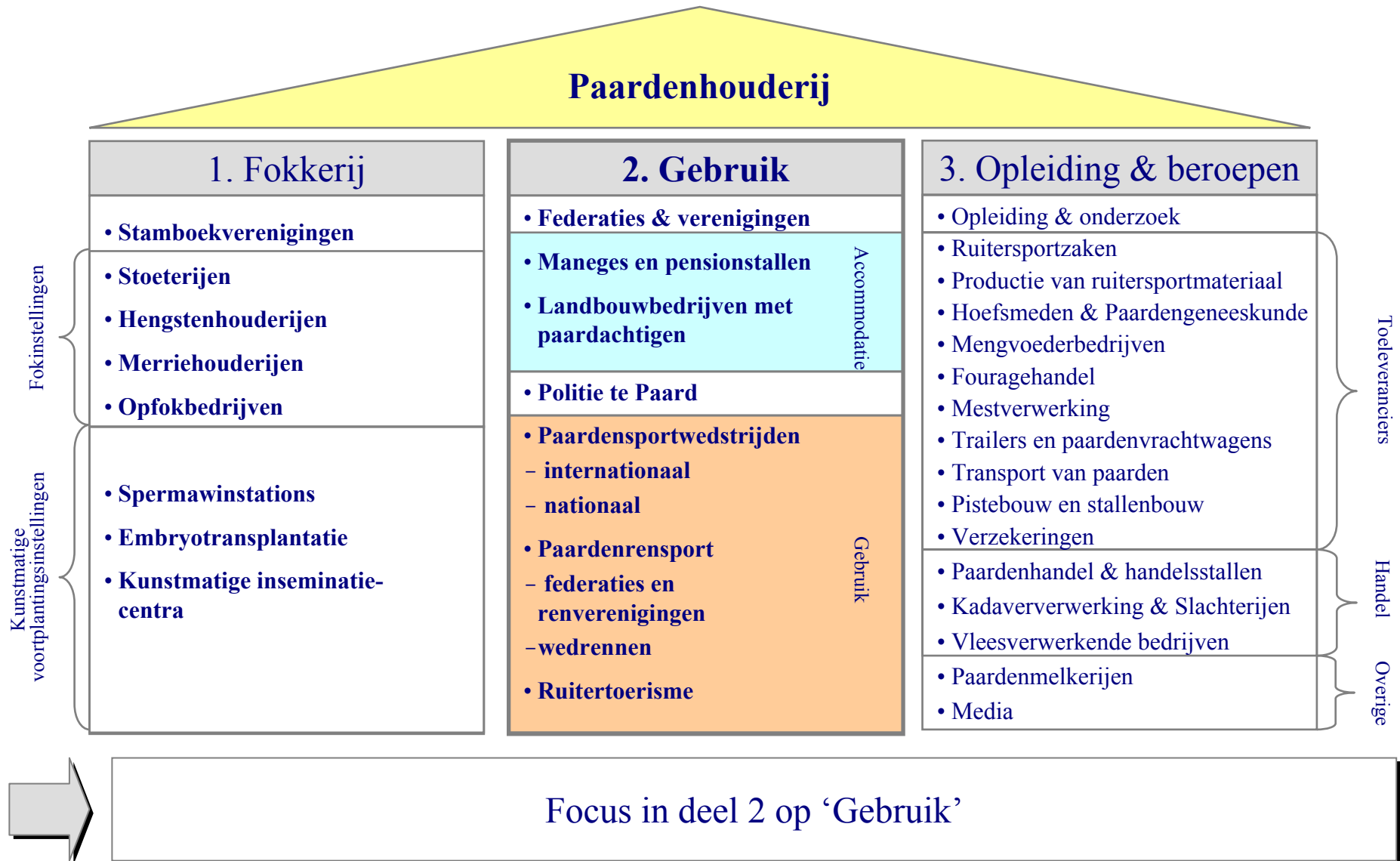
* Voor berekening van de toegevoegde waarde zie bijlage 20

** Erkende fokinstellingen exclusief privé-fokkers

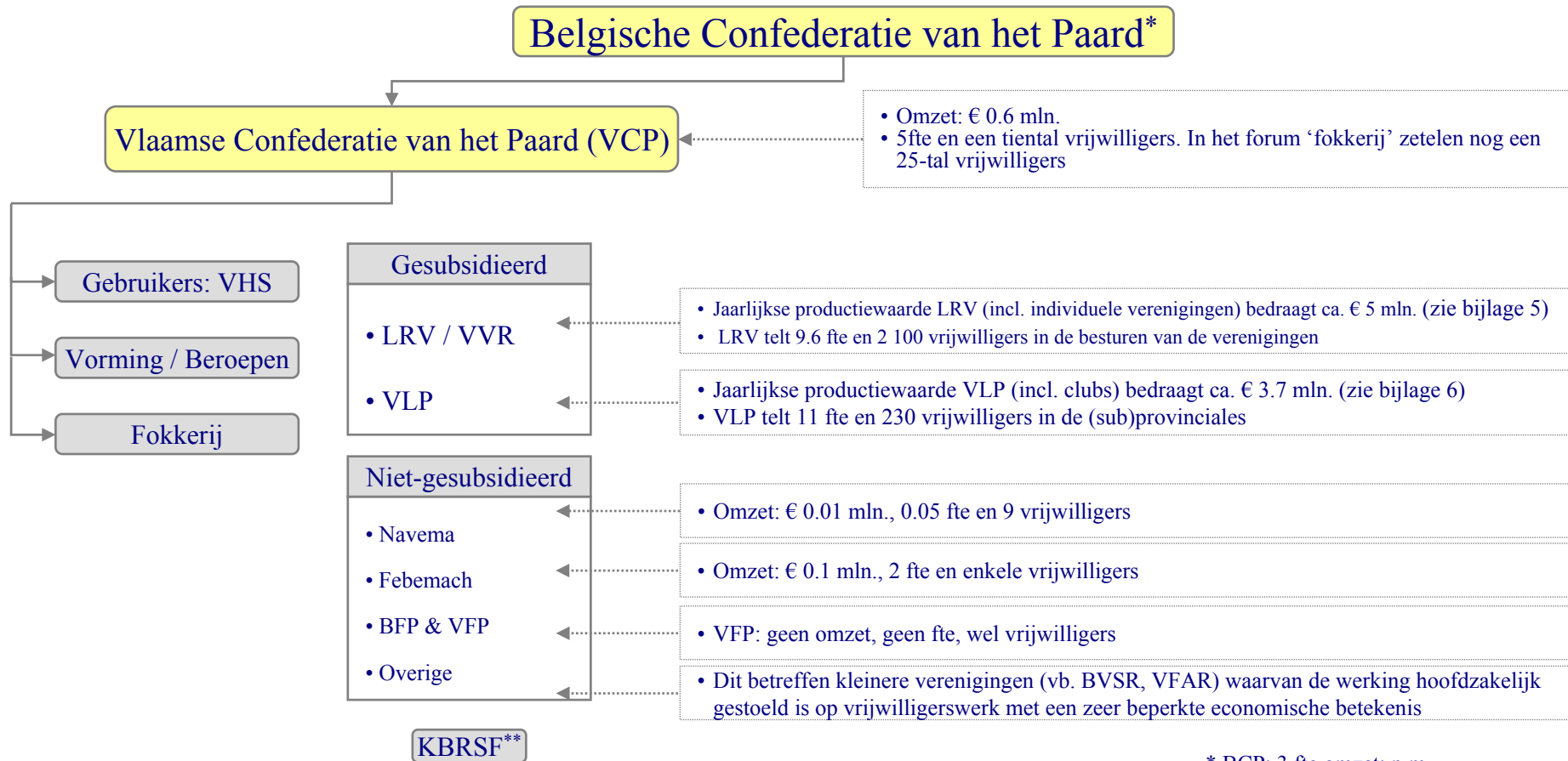

De pijler 'Fokkerij' telt 293 hippische bedrijven en 410 fte.
De omzet bedraagt € 13.7 miljoen en de toegevoegde waarde € 6.2 miljoen

DE 3 PIJLERS VAN DE PAARDENHOUDERIJ WORDEN ECONOMISCH IN KAART GEBRACHT

ECONOMISCH BELANG VAN DE HIPPIsche FEDERATIES EN VERENIGINGEN IN VLAANDEREN, 2007

* BCP: 3 fte omzet: p.m.
 ** KBRSF: 9 fte, omzet: € 2.8 mln.

Voor een overzicht van de afkortingen: zie bijlage 3

De Vlaamse hippische federaties, verenigingen en clubs genereerden een omzet van € 9.4 miljoen in 2007 met circa 28 fte en tal van vrijwilligers

VLAANDEREN TELT CA. 400 MANEGES MET MEER DAN 18 000 PAARDEN

Definitie manege: plaats waar men paarden kan huren en paardrijles kan volgen. Meestal omvat dit ook een cafetaria

0-20 paarden (4%)	20-40 paarden (40%)	40-70 paarden (50%)	70-100 paarden (5%)	> 100 paarden (1%)
<ul style="list-style-type: none"> Van deze maneges zijn nauwelijks tot geen gegevens beschikbaar 	<ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld 30 paarden Omzet: € 75 000 à € 150 000 1 fte / manege 	<ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld 55 paarden Omzet: € 150 000 à € 250 000 2fte / manege 	<ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld 85 paarden Omzet: € 250 000 à € 350 000 3fte / manege 	<ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld 150 paarden Omzet: 350 000 + 6 fte / manege

- Vlaanderen telt ca. 400 maneges
- 27 maneges (ca. 7% van alle maneges) hebben een Syntra-kwaliteitslabel. Syntra kent dit label toe om maneges te onderscheiden die kwaliteit hoog in het vaandel dragen en om potentiële stageplaatsen te evalueren
- De maneges vormen tevens de verenigingsaccommodatie voor het merendeel van de VLP-clubs
- Uitgaande van 400 Vlaamse maneges staan er circa 18 100 paarden op deze maneges
- Elk paard genereert gemiddeld ca. € 3 620 omzet/jaar (of ca. € 300 per maand)
- Per 25 paarden werkt er ongeveer 1 fte op de maneges
- De hele sector realiseert een jaarlijkse omzet van **ca. € 65 mln.* en ca. 685 fte***

* Inclusief opbrengsten uit georganiseerde wedstrijden en cafetaria; berekening zie bijlage 7

Bron: Navema, 2008; Telefonische interviews maneges 2008

De maneges realiseren een jaarlijkse omzet van € 65 miljoen en een werkgelegenheid voor circa 685 fte

PARTICULIERE RUITERS MAKEN VAAK GEBRUIK VAN PENSIONSTALLEN

Definitie pensionstal: Het houden van paarden van derden. Hieronder wordt verstaan de verhuur van stalling met accommodatie en/of weiland en het verzorgen van de paarden

Economische betekenis pensionstallen in Vlaanderen

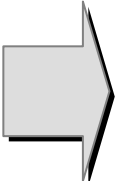
Knelpunten:

- Pensionstallen worden vaak op kleine schaal uitgbaat door particulieren => geen registratie van hun bestaan + geen rechtstreekse bijdrage aan de economische betekenis (BBP) van Vlaanderen
- Niet alle particuliere ruiters maken gebruik van pensionstallen; sommigen stallen hun paarden op hun eigen terrein => omvang van het aantal pensionstallen is moeilijk te bepalen in functie van het aantal paarden in Vlaanderen

Inschatting uitgaven in Vlaanderen aan pensionstallen:

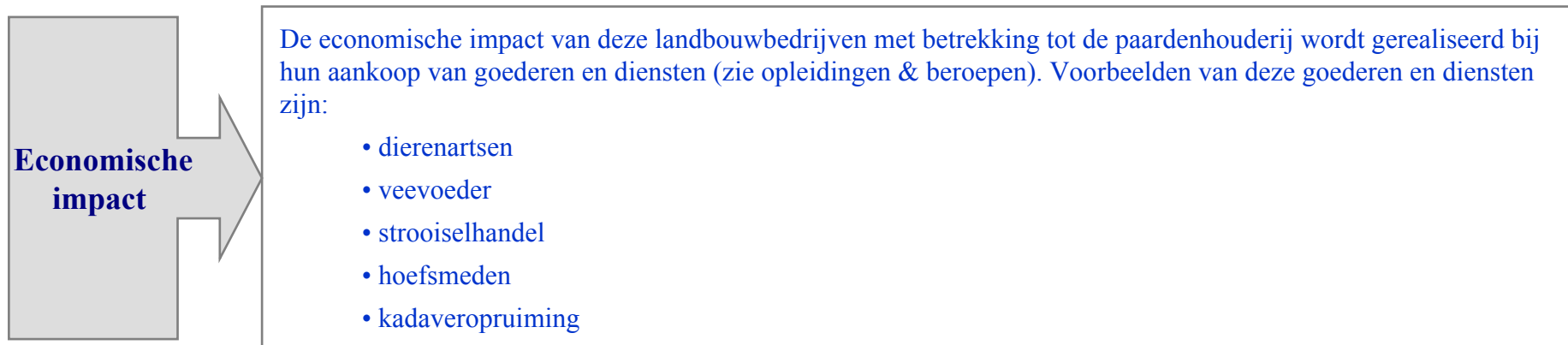
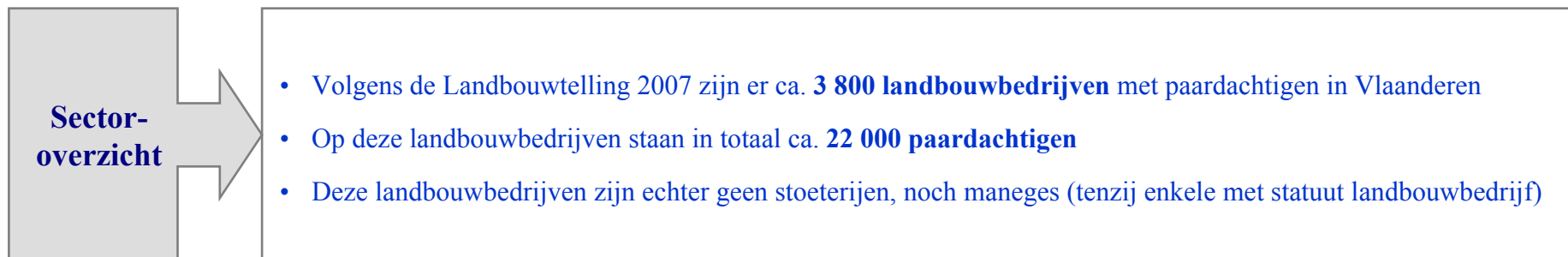
- Aannames:
 - 150 000 paarden in Vlaanderen, waarvan circa 43 000 gestald bij maneges, fokkerijen, en landbouwbedrijven (=> 107 000 op pensionstallen)
 - 50% paarden op pensionstallen, 50% gestald bij privé-eigenaar
 - Gemiddelde prijs per paard in een pensionstal: € 200 per maand
- Inschatting uitgaven: $107\ 000 \text{ paarden} \times 50\% \times € 200 \times 12 \text{ maanden} = € 128.4 \text{ miljoen}$

Bron: telefonische interviews met maneges en pensionstallen

Uitgaven aan pensionstallen bedragen circa € 128 miljoen per jaar, maar dragen niet bij aan het BBP en worden bijgevolg niet meegenomen in de economische betekenis van de paardenhouderij in Vlaanderen

VLAANDEREN TELDE CA. 3 800 LANDBOUWBEDRIJVEN MET IN TOTAAL 22 000 PAARDACHTIGEN IN 2007

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2008

POLITIE TE PAARD TELT 140 RUITERS

Takenpakket

1. Toezicht te paard
2. Ordehandhaving te paard
3. Koninklijke escorte: grote en kleine escorte
4. Promotionele activiteiten

Economisch

- **220 fte**, waaronder 140 operationele ruiters
- Dotatie voor 200 paarden
- Momenteel 190 paarden waarvan dagelijks gemiddeld een 100-tal op patrouille
- Het jaarlijkse budget bedraagt ca. € 11.5 mln.

Bron: Federale Politie, 2008

De politie te paard werkt met een budget van € 11.5 miljoen en 220 fte

ECONOMISCHE IMPACT HIPPIISCHE SPORTEVENEMENTEN IN VLAANDEREN

FEI-disciplines

Wedstrijden op de kalender van de KBRSF

- De KBRSF organiseert in hoofdzaak internationale paardensportwedstrijden
- Ca. 125 hippische topsportevenementen in Vlaanderen (waarvan meer dan 60 internationale)
- De meest beoefende sporttak voor deze wedstrijden is jumping
- Deze evenementen worden georganiseerd door aparte vzw's
- De evenementen genereren een jaarlijkse omzet van **ca. € 19 mln.** (zie bijlage 8)
- Bij de organisatie zijn een **50-tal fte** betrokken
- Bij elke wedstrijd zijn voorts tientallen vrijwilligers actief
- Vlaanderen telt ca. **100 professionele ruiters**, die in 2007 in totaal meer dan € 2.7 mln. aan **prijzengeld** wonnen

Bron: KBRSF, 2008; telefonische interviews organisatoren wedstrijden

Wedstrijden & activiteiten in het kader van de VLP en LRV

- De inkomsten uit deze kleinere wedstrijden worden afhankelijk van het niveau ingeschreven in de boekhouding van de federaties of hun clubs (zie bijlage 5 & 6)
- In totaal gaat het om 495 wedstrijden georganiseerd binnen VLP-verband en 499 wedstrijden & activiteiten binnen LRV verband (2007)
- Deze wedstrijden komen in hoofdzaak tot stand dankzij het vele vrijwilligerswerk van de clubleden

Bron: Werkingsverslagen VLP en LRV, 2007; telefonische interviews diverse clubs

Flanders Horse Expo

- De Expo wordt georganiseerd sinds 2007
- Dit niet-sportieve evenement duurt drie dagen en trekt meer dan 25 000 bezoekers
- Economisch: 4 fte, omzet p.m.

Bron: Organisatie Flanders Horse Expo

De paardensportwedstrijden in Vlaanderen realiseren een omzet van ca. € 19 miljoen.
Ze worden georganiseerd door een 50-tal fte en vele vrijwilligers

ECONOMISCH BELANG VAN DE PAARDENRENNEN

Economische impact BFP & VFP

- BFP heeft een jaarlijkse omzet van € 1.1 mln. en telt 4 fte
- VFP is (nog) niet operationeel. Ze heeft dus geen inkomsten of werknemers, wel enkele vrijwilligers

Economische impact van partijen actief in de Vlaamse paardensport

- De *drafsport* telt circa 720 fokkers, 1 325 eigenaars, 54 trainers en 274 jockeys
- De *galopsport* telt een 20-tal fokkers, 140 eigenaars, 22 trainers, 29 beroepsjockeys en 32 amateurjockeys
- In totaal gaat het over een ca. 100 fte in de hele Belgische paardenrensport (trainers en beroepsjockey's)
- Voor 60% toe te rekenen aan Vlaanderen levert dit ca. **60 fte in de Vlaamse paardenrensport** (toegevoegde waarde van € 3 miljoen)
- Bij de eigenaars zijn nog een groot aantal grooms actief om (hoofdzakelijk) de paarden te verzorgen en voor te bereiden op de rennen

Economische impact renverenigingen

- De **6 actieve renverenigingen** genereren jaarlijks een omzet* van € **6 mln.** (zie bijlage 9)
- Bij de renverenigingen werken ca. **6 fte**
- **Honderden vrijwilligers** ondersteunen de renverenigingen en hun activiteiten
- Samen organiseerden ze **76 rendagen**** in 2007

* - Inkomsten: inkomtickets, inschrijvingsgeld, gedeelte weddingsgeld, sponsoring, catering

- Uitgaven: Huur hippodroom, prijzengeld, fokpremies, catering

** Op één rendag worden meerdere koersen georganiseerd

“Klein spel”

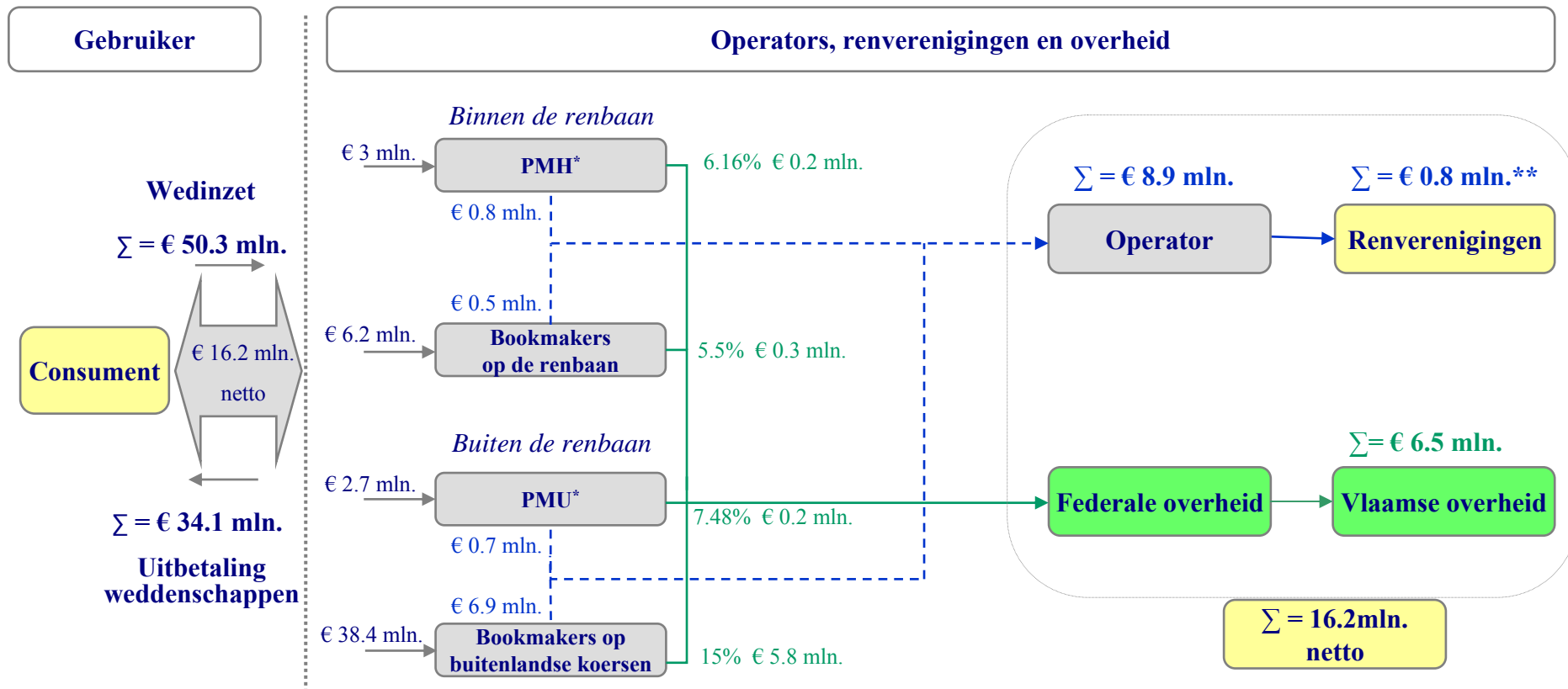
- Klein spel zijn paardenrennen op **kleinere schaal**, vaak in de marge van kermissen
- Het klein spel kan zowel **draf- als galoprennen** omvatten
- In Vlaanderen zijn er een **4-tal renverenigingen** actief in het klein spel
- 100-tal koersdagen met ca. **1 200 rennen** op jaarbasis
- Het jaarlijkse **prijzengeld** bedraagt ca. **€ 180 000**
- Het klein spel wordt hoofdzakelijk georganiseerd door hobbyisten/vrijwilligers

Bron: BFP en VFP, 2008; telefonische interviews renverenigingen 2008

In de Vlaamse paardenrensport werken circa 70 fte en vele vrijwilligers.
De renverenigingen genereren een omzet van € 6 miljoen

FINANCIËLE STROMEN VAN PAARDENWEDRENNEN IN VLAANDEREN, 2007

* PMH: operator voor Belgische koersen op de renbaan; PMU: operator voor Belgische koersen buiten de renbaan

** De renverenigingen ontvangen geen geld uit weddenschappen op buitenlandse koersen

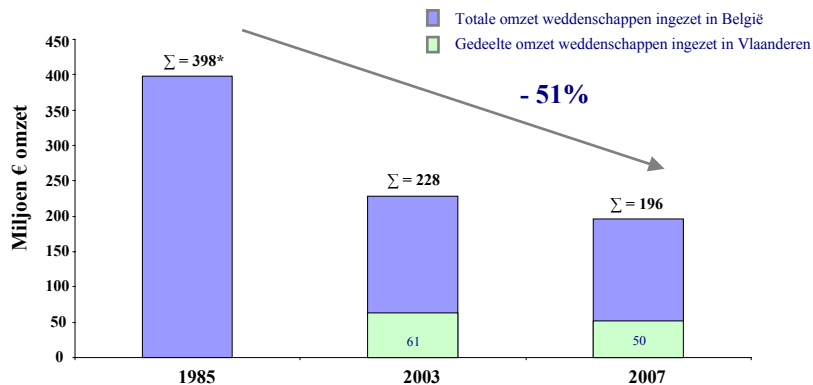
Bron: BFP, 2008

In 2007 brachten paardenweddenschappen in Vlaanderen € 6.5 miljoen euro op aan de (Vlaamse) schatkist in de vorm van taksen op weddingsgeld van paardenkoersen

DE BELGISCHE PAARDENRENSECTOR STAAT ONDER DRUK

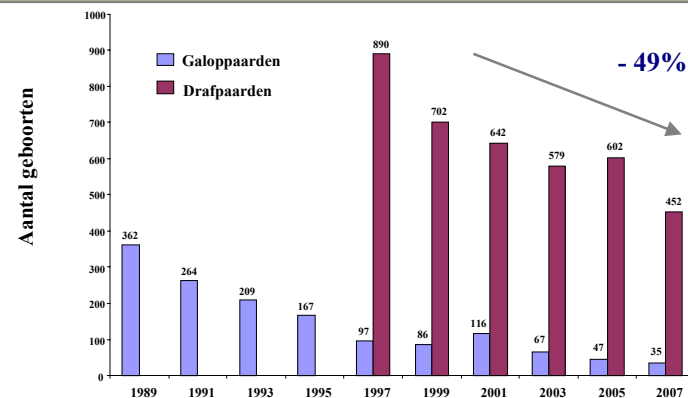
Evolutie totale omzet uit paardenwedenschappen in België

* Geen afzonderlijke omzet voor Vlaanderen bekend

- Op twintig jaar tijd is de totale omzet van paardenwedenschappen in België met de helft afgenomen tot € 196 mln.
- Verscheidene renverenigen zijn in vereffening
- Wat betreft prijzengeld per starter bekleedt België de derde laatste plaats van de 21 landen met paardenwedrennen
- Op tien jaar tijd is het aantal geboorten van galoppaarden gereduceerd tot 1/3, het aantal geboorten bij drafpvaardren is gehalveerd

Evolutie geboorten galop- en drafpvaardren in België

Oorzaken achteruitgang paardenrensector

- De Belgische paardenrennen geven aan sterk te lijden onder het **BTW-percentage van 21%** dat erg hoog ligt in vergelijking met andere landen
- Geen terugvloeit naar de sector van geïnde taksen komende van wedenschappen op buitenlandse koersen. Dit heeft tot gevolg dat de Vlaamse renverenigen **weinig competitief** zijn wat betreft **prijzengeld**
- Het lage prijzengeld heeft tot gevolg dat **minder (buitenlandse deelnemers)** aan de start van de rennen komen. Hierdoor ontvangen kansspelers een lagere retour bij winst en is er minder interesse om wedenschappen aan te gaan. Minder wedenschappen betekenen minder inkomsten voor de renverenigen (viciuze cirkel)

Bron: BFP en VFP, 2008; telefonische interviews renverenigen 2008

Slechte concurrentiepositie van paardenrensport in Vlaanderen in vergelijking met het buitenland

OMZET UIT TOERISTISCHE RONDRITTEN IN BINNENSTEDEN

Antwerpen	Brugge	Gent	Oostende
<ul style="list-style-type: none"> • 3 aanbieders: 5 koetsen en 1 tram • Ca. 7 250 ritjes per jaar • Ca. 21 750 passagiers per jaar • € 5 800 bijdrage aan de stad • Omzet = $7\,250 \times €\,25 = €\,0.18$ mln. • 5 fte 	<ul style="list-style-type: none"> • 13 koetsen en 3 paardentrams • Ca. 75 000 ritjes per jaar • Ca. 350 000 passagiers per jaar • € 75 000 bijdrage aan de stad • Omzet = $75\,000 \times €\,34 = €\,2.55$ mln. • 27 fte 	<ul style="list-style-type: none"> • 4 koetsen • Ca. 6 800 ritjes per jaar • Ca. 20 400 passagiers per jaar • Geen bijdrage aan de stad • Omzet = $6\,800 \times €\,25 = €\,0.17$ mln. • 1 fte en 7 jobstudenten 	<ul style="list-style-type: none"> • 7 koetsen • Ca. 15 400 ritjes per jaar • Ca. 46 200 passagiers • € 2 600 bijdrage aan de stad • Omzet = $15\,400 \times €\,25 = €\,0.39$ mln. • 7 fte

- Toeristische rondritjes zonder afspraak worden georganiseerd in 4 Vlaamse steden: **Antwerpen, Brugge, Gent, Oostende**
- In totaal worden **29 koetsen** en **4 paardentrams** ingezet voor toeristische rondritjes
- Bij deze activiteit wordt werkgelegenheid gecreëerd voor in totaal **50-tal fte**
- Jaarlijks maakt men ca. **105 000 ritjes** en worden **440 000 passagiers** vervoerd
- De jaarlijkse **omzet** uit deze activiteit bedraagt ca. **€ 3.3 miljoen**

Bron: Telefonische interviews met aanbieders van toeristische rondritjes, 2008

De toeristische rondritjes in de binnensteden zijn goed voor een omzet van € 3.3 miljoen en een werkgelegenheid van 50 fte

AANBIEDERS VAN TOERISTISCHE RONDRITJES OP AFSPRAAK EN KOETSENVERHUUR

Ca. 15 Vlaamse aanbieders met een gezamenlijke omzet van € 585 000 en 10 fte

- 5 aanbieders in hoofdberoep
- De gemiddelde prijs voor het huren van een paardenkoets bedraagt € 325 per dag, en dit 220 dagen per jaar
=> (5 aanbieders x € 325/dag x 220 dagen) = € 357 500
- Gemiddeld 1 voltijdse persoon tewerk gesteld
=> (5 aanbieders x 1 fte) = In totaal **5 fte**

- 10 aanbieders in nevenberoep
- De gemiddelde prijs voor het huren van een paardenkoets bedraagt € 325 per dag
- Zij verhuren gemiddeld 2 keer per week een koets en dit gemiddeld 35 weken per jaar
=> (10 x € 325/keer x 2 keer/week x 35 weken/jaar) = € 227 500
- Gemiddeld een halftijdse persoon tewerk gesteld
=> (10 aanbieders x 0.5 fte) = in totaal **5fte**

Bron: Telefonische interviews met paardenkoetsverhuurders, 2008

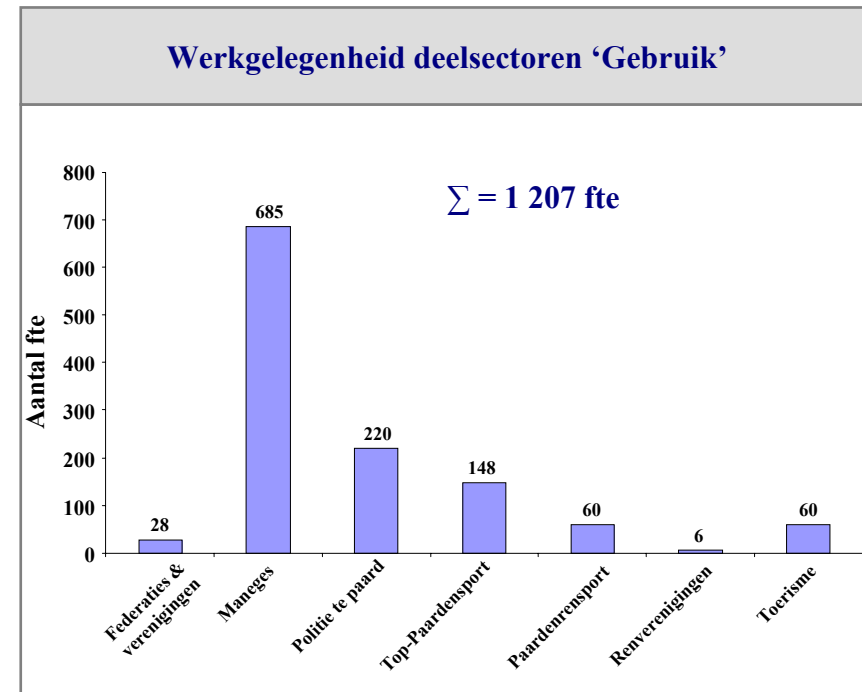
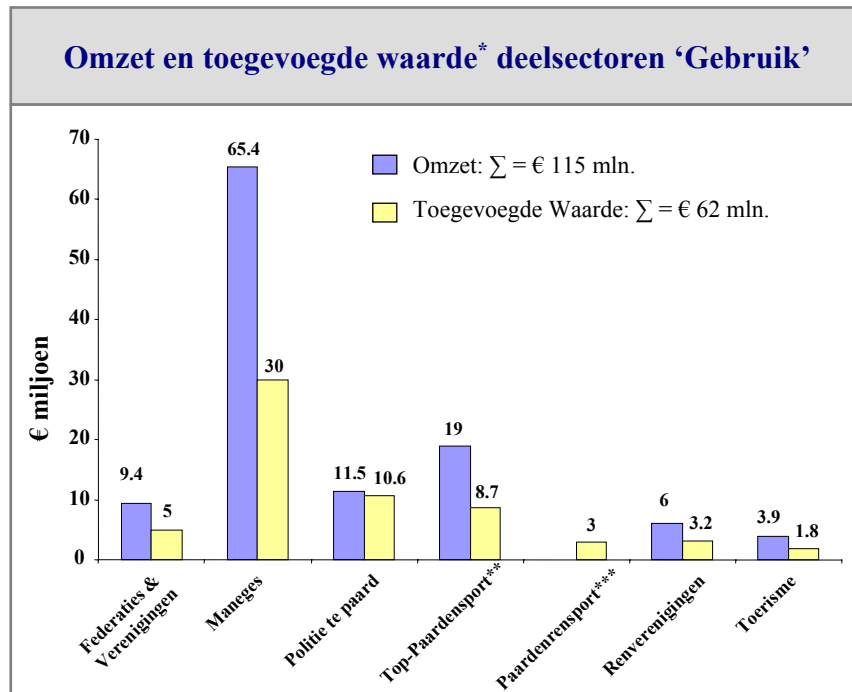
Ruitertoerisme

- De economische meerwaarde wordt hoofdzakelijk gecreëerd bij horeca-zaken
- De omgeving en de aanwezigheid van goede stallingsmogelijkheden zijn bepalend in keuze van bestemming
- 60% van de ruitertoeristen bezoekt een ruitercafé, waar men gemiddeld € 12 per persoon uitgeeft
- Tijdens ruitervakanties van meerdere dagen geeft men gemiddeld € 113 per persoon uit
- Vooral in de provincie Limburg wordt actief aandacht besteed aan ruitertoerisme

Bron: Kenniscentrum Toerisme & recreatie Nederland, 2006; Provinciale toerismediensten, 2008

De toeristische rondritjes op afspraak en de verhuur van paardenkoetsen zijn goed voor een jaarlijkse omzet van circa € 0.6 miljoen en 10 fte

ECONOMISCHE BETEKENIS VAN DE DEELSECTOR GEBRUIK: CONCLUSIES

* Voor berekening toegevoegde waarde zie bijlage 20, de economische waarde van pensionstallen is niet mee opgenomen

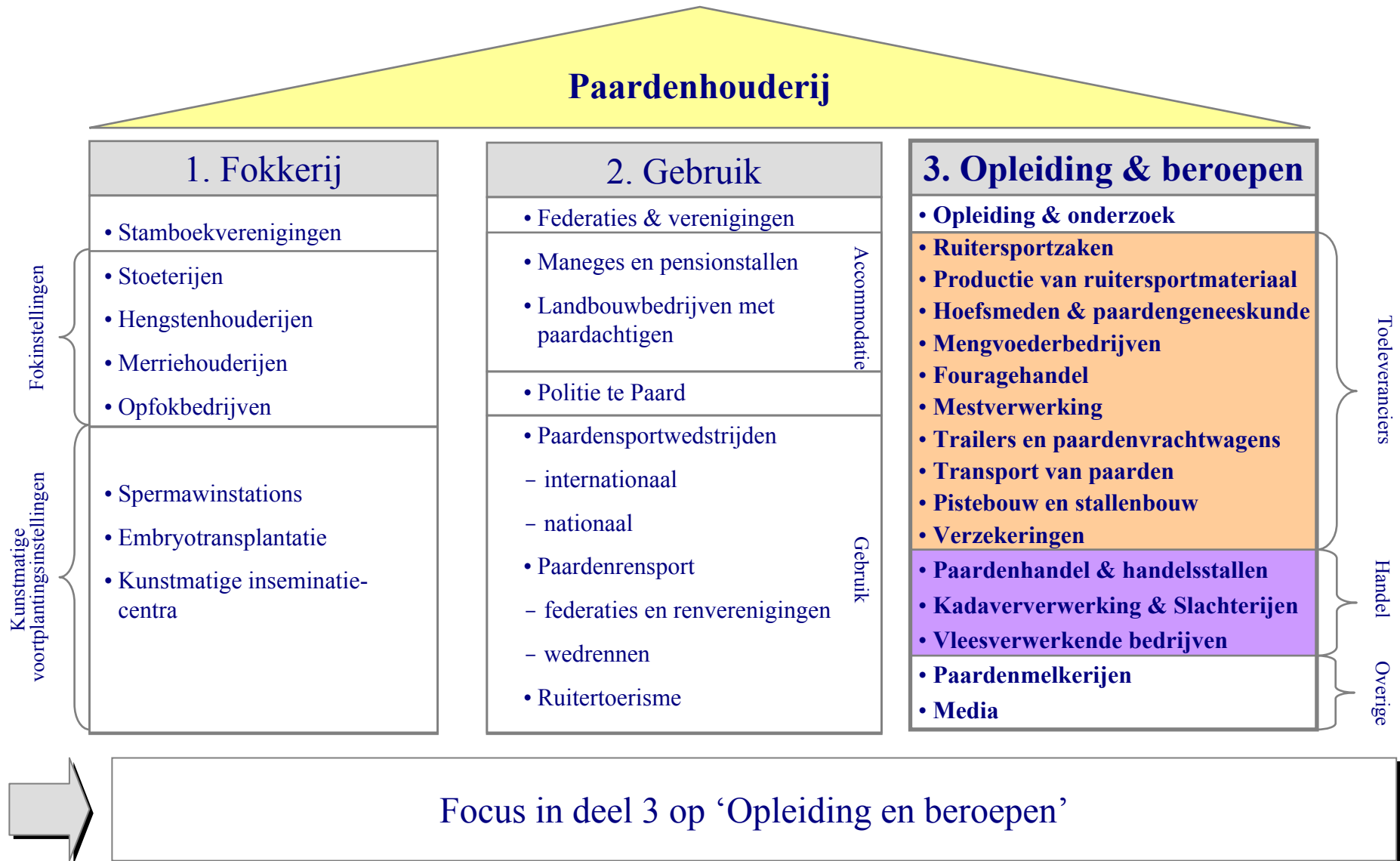
** Paardensport: excl. € 1.9 mln. prijzengeld Vlaamse ruiters internationale wedstrijden

*** Paardenrensport: excl. € 8.9 mln. operatoren

De pijler 'Gebruik' telt 558 hippische bedrijven, ca. 1 200 fte en realiseert een toegevoegde waarde van € 62 miljoen; de maneges vormen de grootste deelsector

DE 3 PIJLERS VAN DE PAARDENHOUDERIJ WORDEN ECONOMISCH IN KAART GEBRACHT

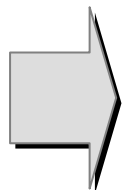

HIPPIISCHE OPLEIDINGEN WORDEN GEDOCEERD BINNEN 5 DEPARTEMENTEN DIE 16 INSTITUTEN VERTEGENWOORDIGEN (1/2)

Departement Onderwijs				
	Instelling	Aantal nieuw ingeschreven studenten 2007	Aantal voltijdse docenten	
Secundair onderwijs	Martinusschool "Paardenhumaniora", Bilzen	92	7	
	Vrij Instituut voor Lichamelijke Opvoeding "Ter Borch", Meulebeke	22	1	
	Vrij Land- en Tuinbouwinstituut, Torhout	57	9	
	CDO Vilvoorde – Hoefsmederijschool (K.A. Emanuel Hiel)	6	1	
Hogeschool	KATHO – Departement lerarenopleiding RENO, Torhout	8	0.1	
	KATHO – Departement Verpleegkunde en biotechnologie: dierenzorg, Roeselare	93	8	
	Artevelde Hogeschool Gent	24 (15 lesdagen)	1	
Universiteit	Universiteit Gent	35 paardengeneeskunde 2 sporttraining	22	
	Volwassenen- onderwijs	CVO Brussel (Hoefsmidschool Anderlecht)	107	7
		CVO – ISBO Zelzate	11	1
			$\Sigma = 457$	$\Sigma = 57^*$

* Productiewaarde: € 3.4 mln., berekening zie bijlage 10

Bron: *Het ABC van de Hippische Opleidingen in Vlaanderen, 2008; info opgevraagd bij de instellingen, 2008*

In het departement onderwijs worden aan 10 instellingen hippische opleidingen gedoceerd door 57 fte. De productiewaarde bedroeg in 2007 meer dan € 3.4 miljoen

HIPPISCHE OPLEIDINGEN WORDEN GEDOCEERD BINNEN 5 DEPARTEMENTEN DIE 16 INSTITUTEN VERTEGENWOORDIGEN (2/2)

Departement Sport

- Vlaamse Trainersschool (BLOSO)*: ca. 130 studenten en 5 fte
- Vlaamse Liga Paardensport: heeft een brevettenwerking en organiseert kaderopleidingen in samenwerking met de VTS. Dit aspect zit reeds vervat in de financiële cijfers van de VLP zelf
- Landelijke Rijverenigingen: heeft een brevettenwerking en organiseert tevens basis cursussen in samenwerking met de VTS. Deze cursussen zitten reeds vervat in de financiële cijfers van de LRV zelf

Beleidsdomein Werk & Sociale Economie

- Vlaams Agentschap voor ondernemingsvorming, Syntra netwerk: 350 studenten en 7.6 fte

Departement Binnenlandse Zaken

- Belgische Federale Politie: de docenten worden mee verrekend in de werkingskost van de politie te paard

Departement Landbouw en Visserij

- Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling: 2 fte, lesavonden met wisselend aantal studenten

*De Vlaamse Trainersschool is een samenwerkingsverband tussen BLOSO, Universiteiten en Hogescholen L.O. en sportfederaties

Bron: *Het ABC van de Hippische Opleidingen in Vlaanderen, VLP 2008*

In de overige departementen doceerden 14 fte hippische opleidingen aan meer dan 480 studenten. De productiewaarde bedroeg in 2007 € 0.8 miljoen

IN 2007 WERDEN IN VLAANDEREN 451 PAARDENSPORTKAMPEN GEORGANISEERD MET IN TOTAAL 5 989 DEELNEMERS

Sportfederatie	Aantal kampen	Aantal deelnemers
BLOSO	355	2 416
Vlaamse Liga Paardenport	55	2 175
Sportievak	19	491
Sporta	13	480
Gezinssportfederatie	9	427

$\Sigma = 451$

$\Sigma = 5\ 989$

- De inkomsten uit paardensportkampen georganiseerd in VLP-verband (= € 0.54 mln.) zijn mee opgenomen bij de financiële cijfers van de VLP zelf (zie bijlage 6)
- Daarnaast namen nog 3 814 kinderen deel aan ruitersportkampen bij de overige federaties. De gemiddelde prijs van een ruitersportkamp bedraagt ca. € 250
- De instructeurs zijn hoofdzakelijk gekwalificeerde jobstudenten, gemiddeld 1 instructeur per 7 deelnemers
- In totaal 855 instructeurs of ca. **20 fte** (= 855 x 5 dagen per instructeur / 220 werkdagen per jaar)
- De totale omzet van de ruitersportkampen bedraagt dan **€ 0.95 mln.** (excl. VLP-kampen)

De ruitersportkampen genereerden in 2007 een omzet van circa € 1 miljoen met 20 fte

RUITERSPORTZAKEN EN PRODUCTIE VAN RUITERSPORTMATERIEEL

Ca. 80 ruitersportzaken in Vlaanderen

- De **productie** van ruitersportmaterieel gebeurt in hoofdzaak in het **buitenland***
- Veel buitenlandse bedrijven hebben een vertegenwoordiger van het merk in Vlaanderen
- In Vlaanderen is er **één groothandel** voor de distributie van ruitersportmaterieel naar de detailzaken: Equilook Benelux (Leuven)
- In Vlaanderen zijn er een **60-tal alleenstaande ruitersportzaken** waarvan de helft met een brutomarge van meer dan € 50 000
- Een **tiental maneges** houdt echter ook een ruitershop open
- Daarnaast zijn er nog een **tiental zadel- en gareelmakers**
- Discounters (bv. Decathlon) zijn niet mee opgenomen

* Zie bijlage 11 & 12

Bron: telefonische interviews met ruitersportzaken

Marktonderzoek ruitersportzaken Nederland (2007)

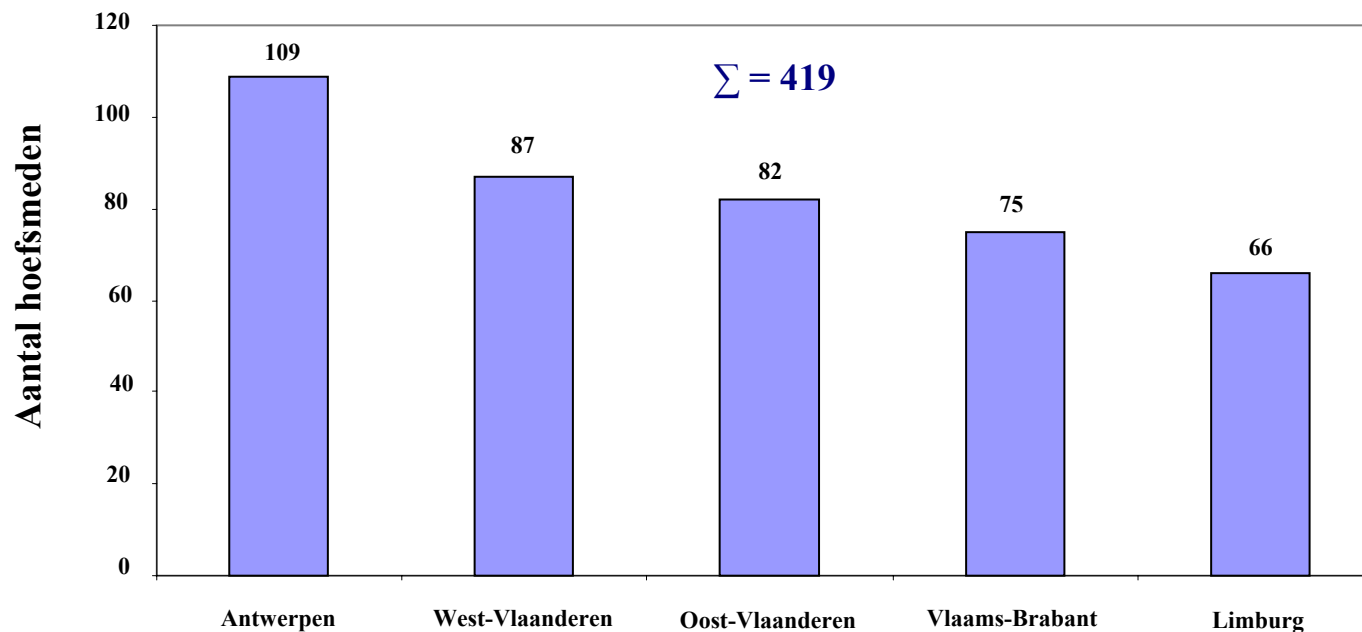
- Onderscheid gemaakt tussen 3 verschillende klassen:
 - Klasse 1: dierenspecialzaken met ruitersport als nevenactiviteit
 - Klasse 2: ruitersportzaken met een omzet < € 1.5 mln.
 - Klasse 3: ruitersportzaken met een omzet ≥ € 1.5 mln.
- Klasse 1-winkels genereren gemiddeld een omzet van € 58 000 uit de verkoop van ruitersportartikelen
- Een ruitersportzaak in Klasse 2 zet gemiddeld € 0.387 mln. om en telt gemiddeld 2.5 fte per winkel
- Een ruitersportzaak in klasse 3 zet gemiddeld € 2.4 mln. om en telt gemiddeld 11.1 fte
- In de gehele sector werken ca. 1 200 fte
- Omzet van de 486 winkels die ruitersportartikelen verkopen bedraagt ca. € 192 mln. (discounters buiten beschouwing)
- ⇒ Extrapolatie naar Vlaanderen (80 winkels) levert een omzet van **€ 31.6 mln.** en werkgelegenheid voor **198 fte**

Bron: HAS Den Bosch, Marktonderzoek ruitersport, 2007

80 ruitersportzaken in Vlaanderen generen een omzet van ca. € 32 miljoen en tellen 200 fte

VLAANDEREN TELT CIRCA 420 HOEFSMEDEN

- Ca. **420 hoefsmeden** in Vlaanderen (2008)
- Jaarlijks worden circa 77 000 paarden beslagen* in Vlaanderen
- Het beslaan van een paard kost ca. € 55, dit dient gemiddeld om de 8 weken te gebeuren
- De hoefsmeden genereren ca. **€ 25.3 mln.*** omzet

* Zie bijlage 13 voor berekening

Bron: *Unie van hoefsmeden België, 2008; verscheidene telefonische interviews met hoefsmeden*

De Vlaamse hoefsmeden realiseren jaarlijks een omzet van € 25 miljoen

VLAANDEREN TELT CIRCA 120 PAARDENARTSEN EN 7 PAARDENKLINIEKEN

120 paardenartsen in Vlaanderen

- Ca. 340 dierenartsen in Vlaanderen met interesse voor paarden geregistreerd bij de Orde der Dierenartsen (meerdere interesses mogelijk)
- Ca. **120 dierenartsen** komen naar het jaarlijks (Vlaamse) congres van de Wetenschappelijke Vereniging voor de Gezondheid van het Paard (de vroegere Vlaamse Paardenpractici). Deze dierenartsen worden geacht een specifieke interesse en expertise in paarden te hebben
- In Vlaanderen zijn ca. 660 dierenartsen gemachtigd om paarden te chippen
- De jaarlijks gegenereerde omzet bedraagt ca. **€ 13.5 mln.** (= 30 € per bezoek x 15 bezoeken per dag x 250 dagen x 120 paardenartsen)

7-tal paardenklinieken in Vlaanderen

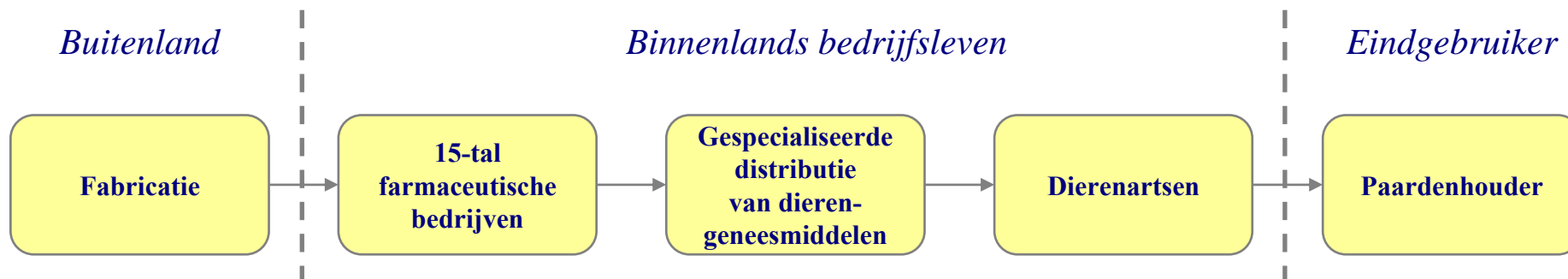
- 2 officieel goedgekeurde paardenklinieken: De Morette (Asse), De Bosdreef (Moerbeke-Waas)
- Ca. 4 gemengde praktijken
=> Werkgelegenheid voor ca. **45 mensen** en een omzet van **€ 4.5 mln.**
- 1 universitaire paardenkliniek aan de faculteit dierengeneeskunde (Merelbeke) van de Universiteit Gent
=> Werkgelegenheid voor ca. **40 fte** en een omzet van **€ 4 mln.** (extrapolatie o.b.v. cijfers De Morette en De Bosdreef)

Bron: Orde der Dierenartsen, 2008; Wetenschappelijke Vereniging van het Paard, 2008; Diverse telefonische interviews, 2008

De paardengeneeskundige sector is goed voor een jaarlijks gegenereerde omzet van €
22 miljoen en ca. 200 fte

PAARDENGENEESMIDDELEN WORDEN VOORNAMELIJK INGEVOERD VANUIT HET BUITENLAND

Een 15-tal farmaceutische bedrijven hebben een vestiging in Vlaanderen voor de verkoop van paardengeneesmiddelen

- Nauwelijks tot geen productie van paardengeneesmiddelen in Vlaanderen, enkel verkoop
- € 0.4 mln. omzet per bedrijf => totale omzet van € **6 mln.** uit de verkoop van paardengeneesmiddelen
- Tevens werkt gemiddeld 0.5 fte per bedrijf voor de verkoop van paardengeneesmiddelen => **7.5 fte** in totaal
- Distributiebedrijven van dierengeneesmiddelen: p.m.

Bron: Farmaceutische bedrijven, 2008

De 15 farmaceutische bedrijven die vanuit vlaanderen paardengeneesmiddelen verdelen, genereren samen een omzet van € 6 miljoen en werk voor 7.5 fte

MENGVOEDERBEDRIJVEN EN FOURAGEHANDELAARS REALISEREN SAMEN EEN OMZET VAN € 40 MILJOEN MET 90 WERKNEMERS

Mengvoederfabrikanten

BEMEFA (=99% van de totale Belgische mengvoederproductie):

- **62 bedrijven** in Vlaanderen die (onder meer) paardenvoer produceren
- Ca. 75 000 ton paardenvoer geproduceerd in Vlaanderen in 2006
- Mengvoederbedrijven leveren rechtstreeks aan de consument
- Prijs van 100 kg paardenvoer varieert tussen € 40 en € 55
- Omzet die wordt gegenereerd uit de productie van paardenvoer bedraagt ca. **€ 35.6 mln.***
- Bij de productie van paardenvoer zijn ca. **39 fte*** betrokken

*Voor de berekeningen zie bijlage 14

Bron: Jaarboek van de Belgische mengvoederindustrie, Bemefa, 2007

Fouragehandel

- In Hippos Top 2007 adverteren een 25-tal specifieke fouragebedrijven, het totale aantal strooiselverkopende bedrijven ligt echter aanzienlijk hoger (vele landbouwbedrijven verdelen stro en hooi, maar niet als hoofdactiviteit)
- Distributie van stro en ruwvoeder* naar de paardenhouder
- Een ton stro kost ca. € 105/ton en hooi kost ca. € 140/ton
- Fouragebedrijven voeren ook de paardenmest af naar de mestverwerkende bedrijven
- Fouragebedrijven generen een jaarlijkse omzet van ca. **€ 5 mln.****
- Elk tellen ze ca. 2 fte, **50 fte** in totaal

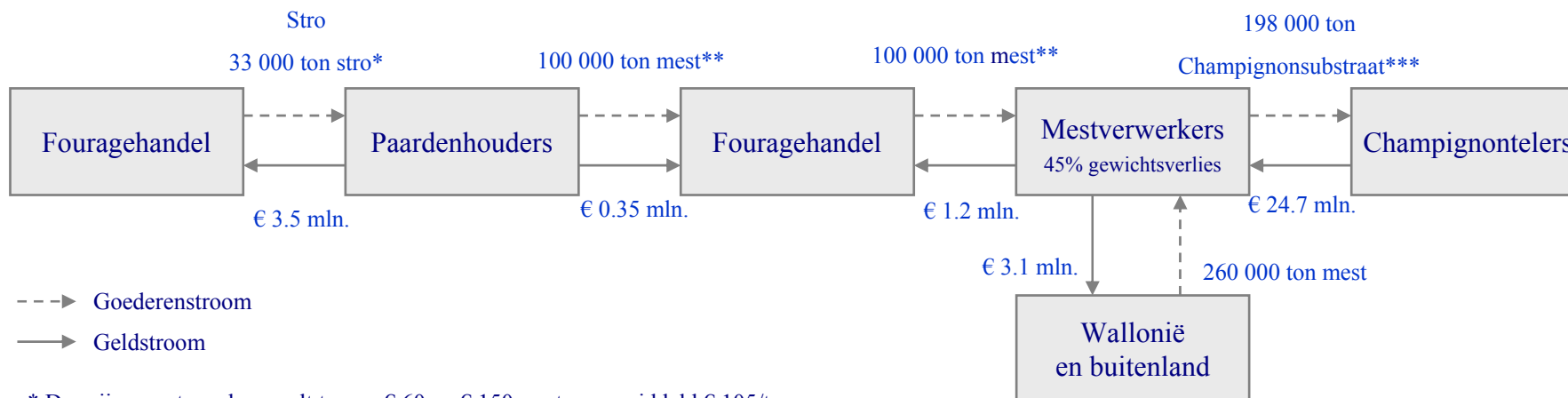
* Ruwvoeder is onder andere gras en hooi

**Voor de berekeningen zie bijlage 14

Bron: Hippos Top 2007; telefonische interviews met strooiselhandelaars 2008

Mengvoederfabrikanten genereren € 35 miljoen omzet en werkgelegenheid voor 39 fte. De fouragehandel creëert € 5 miljoen omzet en werkgelegenheid voor 50 fte

IN VLAANDEREN WORDT JAARLIJKS 360 000 TON PAARDENMEST VERWERKT

* De prijs van stro schommelt tussen € 60 en € 150 per ton, gemiddeld € 105/ton

** De fouragehandel haalt mest op aan € 3.5/ton, en levert vervolgens aan de mestverwerker voor € 12/ton

*** Champignontelers betalen ca. € 125/ton substraat, (360 000 ton x (1-0.45) = 198 000 ton)

Kerncijfers paardenmestverwerkende bedrijven in Vlaanderen

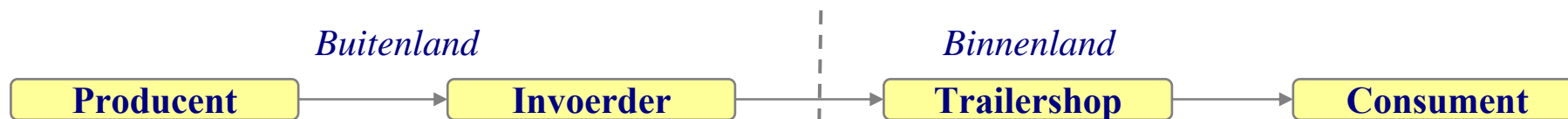
- Jaarlijks wordt ca. 100 000 ton zuivere Vlaamse paardenmest naar de verwerkingsinstallaties afgevoerd
- Daarnaast wordt er nog ca. 260 000 ton paardenmest uit Wallonië en het buitenland verwerkt
- Ca. 98% van de paardenmest wordt verwerkt door 3 champignonsubstraatbereiders, de overige 2% gaat naar tuinaanleg en compostering
- Bij de verwerking van paardenmest is er bij deze bedrijven een werkgelegenheid voor **160 fte**
- Deze 3 bedrijven genereren een omzet van **ca. € 24.7 mln.**

Bron: telefonische interviews paardenmestverwerkende bedrijven 2008

De paardenmestverwerkende bedrijven in Vlaanderen genereren jaarlijks een omzet van € 25 miljoen en bieden werkgelegenheid aan 160 fte

PAARDENTRAILERS EN PAARDENKOETSEN WORDEN HOOFDZAKELIJK INGEVOERD UIT HET BUITENLAND

Trailers

- In Vlaanderen nauwelijks tot geen productie van paardentrailers (enkel maatwerk)
- De paardentrailers worden voornamelijk geïmporteerd uit het Verenigd Koninkrijk en Duitsland
- In Vlaanderen zijn er tientallen verkopers en verhuurders van paardentrailers
- De werkgelegenheid bij deze verkopers bedraagt ca. **150 fte**
- Daarnaast bestaat er een grote tweedehandsmarkt in paardentrailers
- In 2007 zijn er in België 8 647 nieuwe paardentrailers verkocht. 60% toegerekend aan Vlaanderen, levert 5 188 trailers
- Een paardentrailer kost gemiddeld € 6 000
- Uit de verkoop van paardentrailers wordt een omzet gecreëerd van ca. **€ 31 mln.*** en een toegevoegde waarde van € 5.2 mln.

* € 5 188 x 6 000 trailers = € 31.1 mln. (excl. tweedehandsmarkt: p.m.)

Koetsen

- Vlaanderen telt ca. 9 handelaars in paardenkoetsen
- In Vlaanderen nauwelijks productie van paardenkoetsen, voornamelijk import uit Oost-Europa (Polen)
- Elke handelaar verkoopt ca. 12 koetsen per jaar, in Vlaanderen worden bijgevolg jaarlijks ca. 108 rijtuigen verkocht
- Een koets kost gemiddeld € 4 000
- Deze activiteit levert een omzet van **€ 0.43 mln.** (= 9 verkopers x 12 koetsen per jaar x € 4 000)
- Bij de handelaars is er werkgelegenheid voor **2 fte**

Bron: Dienst Inschrijvingen Voertuigen; telefonische interviews paardentrailer- en rijtuigenverkopers, 2008

In Vlaanderen werden in 2007 ca. 5 200 nieuwe paardentrailers en 110 koetsen verkocht. Hieruit werd een gezamenlijke omzet van ca. € 31.5 miljoen gegenereerd

IN VLAANDEREN BOUWEN EEN 7-TAL BEDRIJVEN VRACHTWAGENS OM TOT PAARDENVRACHTWAGENS

7-tal ombouwers op de Vlaamse markt actief

- Zij bouwen jaarlijks ca. 110 vrachtwagens om tot paardenvrachtwagens
- Werkgelegenheid voor **ca. 17 fte**
- Vijf aanbieders in de lagere prijsklasse (gemiddeld € 60 000), twee aanbieders in de hogere prijsklasse (gemiddeld € 185 000)
- Uit deze activiteit wordt een gezamenlijke omzet van ca. **€ 8.5 mln.*** behaald en een toegevoegde waarde van € 1.1 mln.

1 grote verkoper van paardenvrachtwagens (Stephex, Wolvertem), die vrachtwagens in het buitenland laat ombouwen en ze vervolgens in heel Europa verkoopt

- Verkoopt jaarlijks een 50-tal vrachtwagens in heel Europa, waarvan een 15-tal in Vlaanderen
- De prijzen variëren tussen € 140 000 en € 230 000 (gemiddeld € 185 000)
- Hierbij zijn **3 fte** betrokken
- Uit deze activiteit wordt een omzet behaald van ca. **€ 9.25 mln.** (= 50 x € 185 000) en een toegevoegde waarde van € 1.5 mln.

* Berekend op basis van de verkopen per ombouwer en de prijzen van de vrachtwagens (excl. tweedehandsmarkt: p.m.)

Bron: telefonische interviews paardentruckbouwers, 2008

Met het ombouwen en verkopen van paardenvrachtwagens in Vlaanderen wordt
bijna € 18 miljoen gegenereerd en werk voor een een 20-tal fte

IN VLAANDEREN IS EEN SPECIALIST ACTIEF VOOR HET INTERNATIONAAL TRANSPORT VAN PAARDEN

European Horse Services (EHS)

- EHS verzorgt van stal tot stal internationaal luchttransport van paarden
- Enige intercontinentale transporteur van paarden in Vlaanderen
- EHS vervoert jaarlijks circa 1 500 paarden, met wekelijkse vluchten naar Amerika, Japan, Colombia, Canada
- Ca. 40% van het klantenbestand komt uit Vlaanderen
- De paarden worden per twee of per drie in speciaal ontworpen containers getransporteerd, telkens vergezeld van een speciaal opgeleide steward
- Het transporteren van een paard kost € 4 000 à € 5 000, waarbij de prijs varieert naargelang de modaliteiten
- EHS: omzet van ca. **€ 6.75 mln.*** en werkgelegenheid voor **8 fte**

Ander (voornamelijk binnenlands) transport van paarden

- Paarden worden meestal vervoerd door algemene veetransporteurs

* 1 500 paarden a rato van een gemiddelde prijs van € 4 500

Bron: *European Horse Services, 2008*

Het internationaal transporteren van paarden is goed voor een jaarlijkse omzet van
bijna € 7 miljoen en een werkgelegenheid voor 8 fte

IN VLAANDEREN ZIJN ER CIRCA 9 BEDRIJVEN DIE PISTEBODEMS LEGGEN

- Op de Vlaamse markt zijn een 9-tal bodemleggers actief:
 - Samen bouwen zij ca. 245 paardenpistes per jaar
 - Bij het leggen van pistebodems zijn **ca. 19 fte betrokken**
 - Uit deze activiteit genereren deze bedrijven een omzet van **ca. € 12.1 mln.**
- Daarnaast worden pistes ook af en toe aangelegd door bouwbedrijven die aan algemene grondwerken doen (p.m.)
- Het nodige materiaal wordt voornamelijk aangeleverd door bedrijven uit het buitenland en (voornamelijk binnenlandse) zandbedrijven

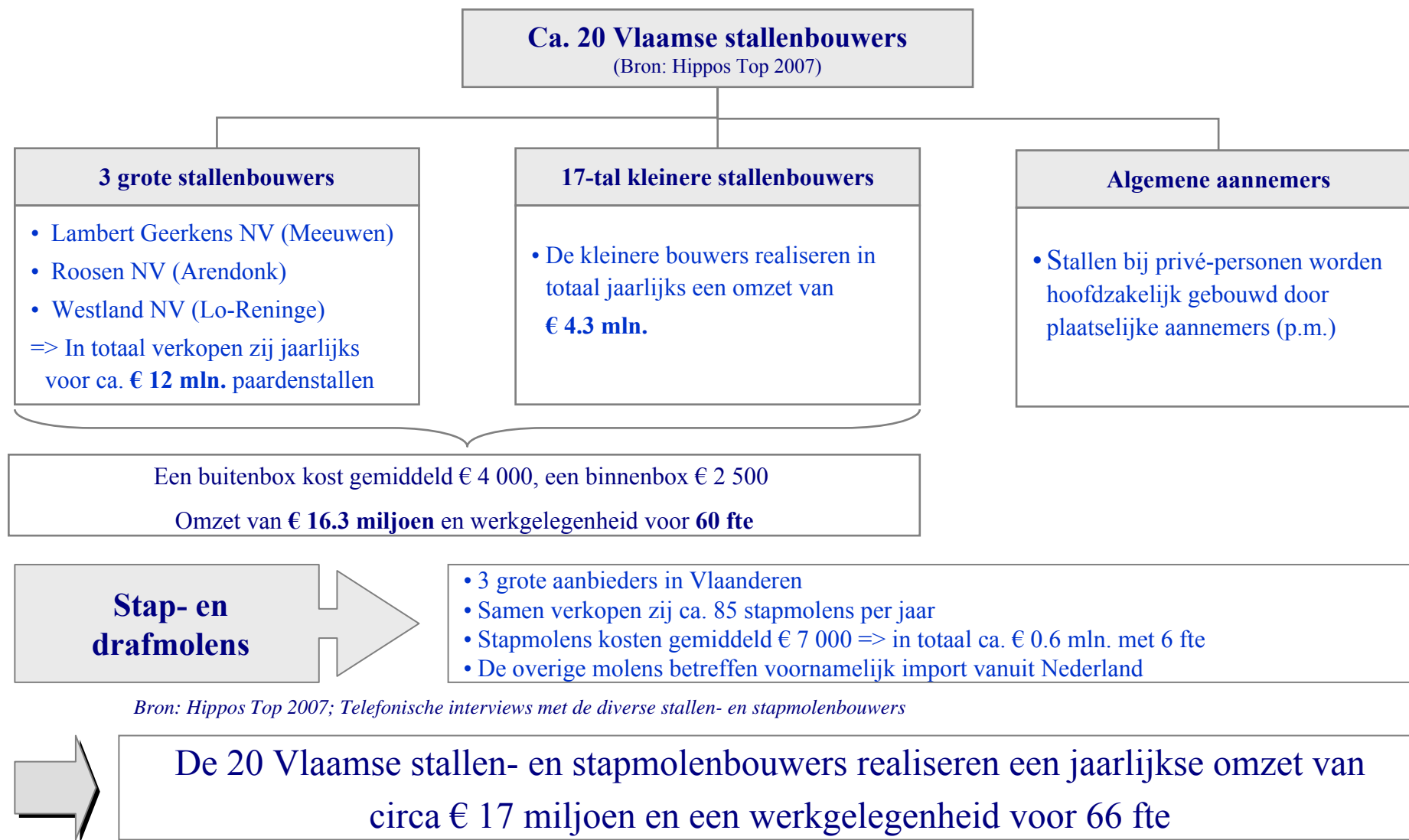
- Belgische bouwer legt Olympische paardenpistes in Peking: NV Poels G. & Co (Kampenhout). Belgische pisteleggers staan met hun knowhow internationaal aan de top

Bron: Telefonische interviews met de verschillende bodemleggers

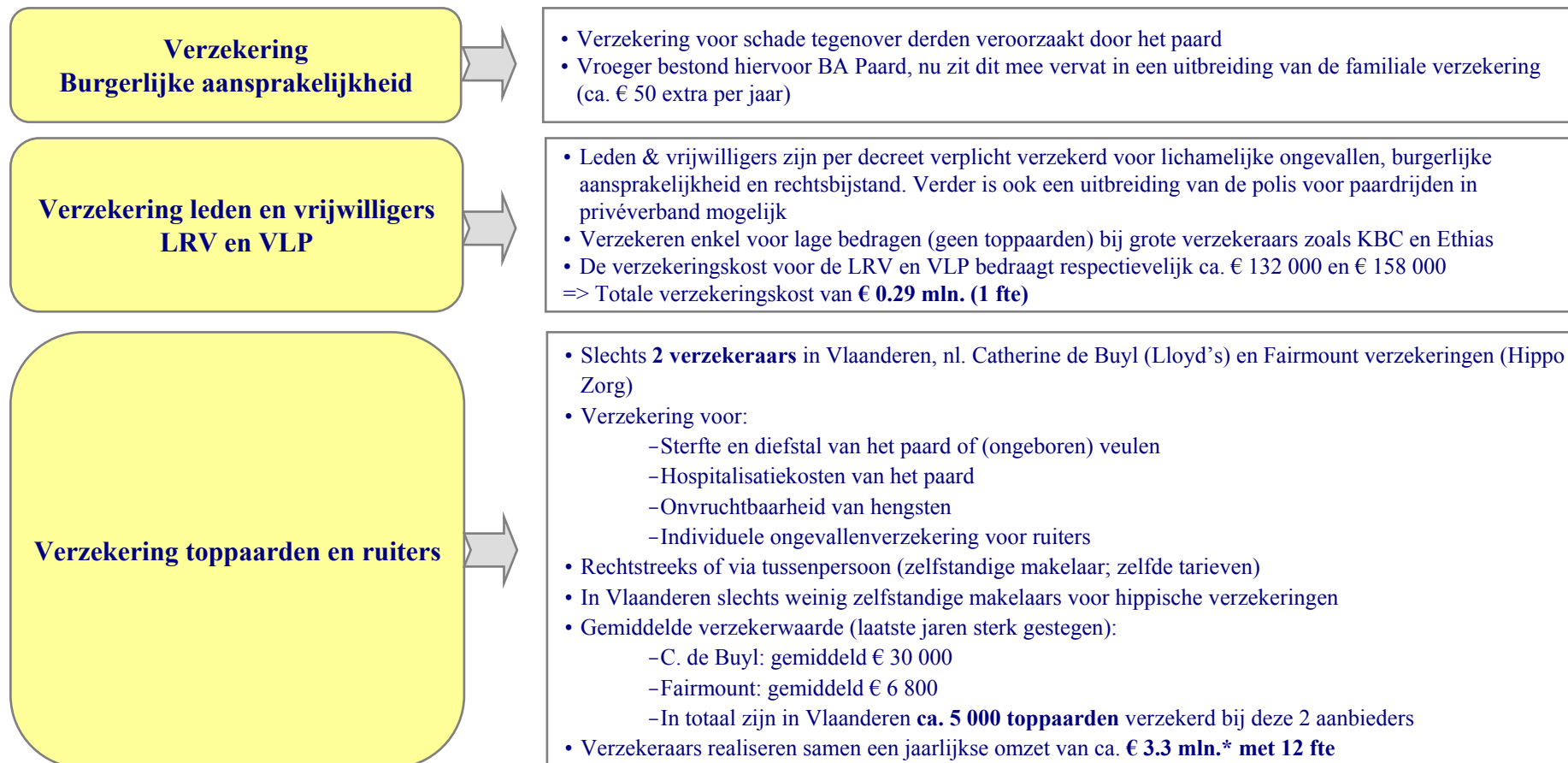

De Vlaamse pisteleggers genereren een omzet van circa € 12 miljoen en bieden werkgelegenheid aan 19 fte

CIRCA 20 VLAAMSE BEDRIJVEN ZIJN ACTIEF IN HET BOUWEN EN INRICHTEN VAN STALLEN

IN VLAANDEREN ZIJN 2 BEDRIJVEN GESPECIALISEERD IN HIPPIISCHE VERZEKERINGEN

* Berekeningen zie bijlage 15

Bron: VLP en LRV 2008; telefonische interviews met aanbieders van hippische verzekeringen

De jaarlijkse omzet van de Vlaamse verzekeringsbranche met betrekking tot paarden, ruiters en vrijwilligers bedraagt € 3.6 miljoen (13 fte)

HANDEL IN LEVENDE PAARDEN (EXCL. RENPAARDEN) VINDT PLAATS VIA DIVERSE KANALEN

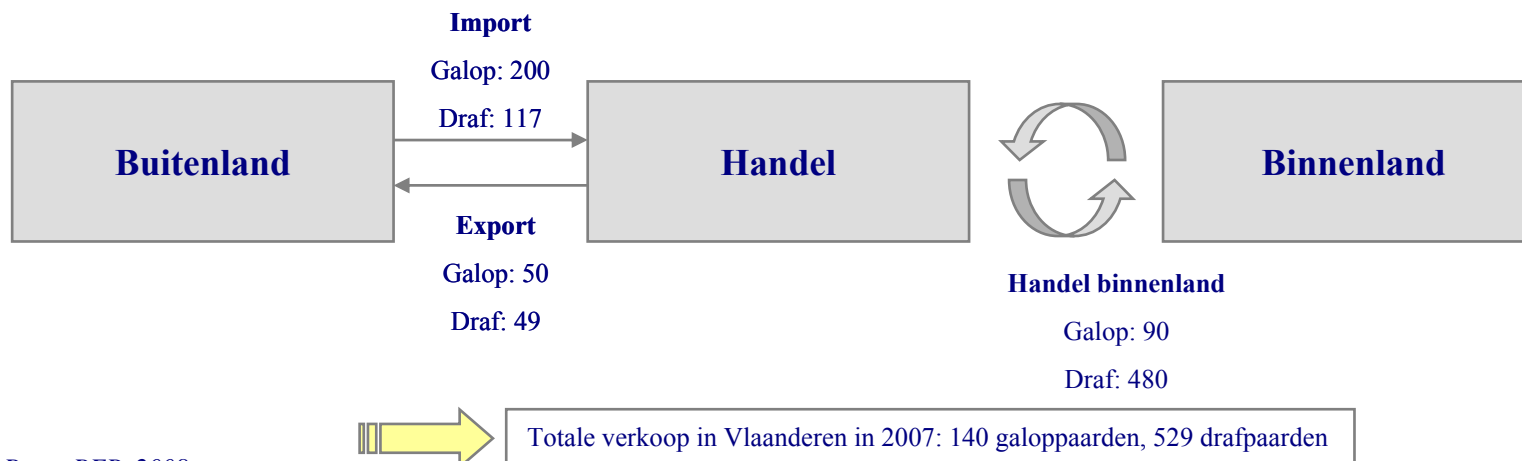
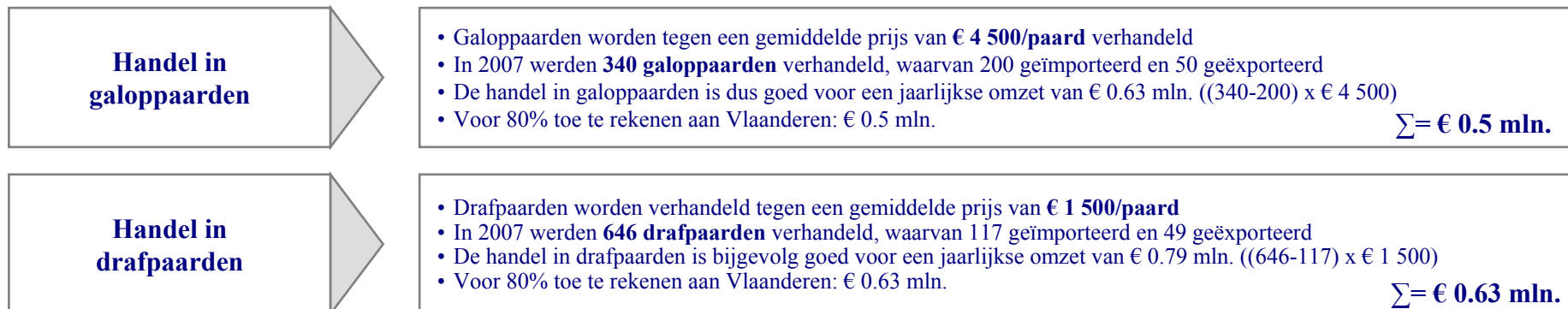
- **Wedstrijden** zijn de plaats bij uitstek waar naar goede paarden wordt gezocht en de contacten worden gelegd
- In het bijzonder de handel in toppaarden is de **vertrouwensband** tussen de handelaars erg belangrijk
- De **tophandelaars** fokken vaak zelf ook maar dit is niet hun hoofdactiviteit
- Per jaar worden **5 toppaarden** verhandeld die ca. € 2 mln. waard zijn. Deze worden bijna uitsluitend geëxporteerd
- De ongeveer **100 professionele ruiters** in Vlaanderen zijn tevens ook in kleine of grote mate handelaars
- Veel onderlinge, kleinschalige verhandeling van paarden tussen particulieren (p.m.)

Bron: telefonische interviews met diverse paardenhandelaars

De paardenhandel in Vlaanderen is goed voor een jaarlijkse omzet van € 103 miljoen en een werkgelegenheid voor 225 fte

IN VLAANDEREN WORDEN JAARLIJKS EEN DUIZENDTAL RENPAARDEN VERHANDELD

Bron: BFP, 2008

In 2007 was de Vlaamse handel in renpaarden goed voor een omzet van ca. € 1 miljoen

RENDAC IS HET ENIGE BEDRIJF IN VLAANDEREN DAT KADAVERS VERWERKT

Rendac (Denderleeuw): ophalen, verwerken en vernietigen van kadavers

- In 2006 werden in Vlaanderen 3 300 paarden en 1 500 veulens opgehaald, meer dan **1 600 ton** aan kadavers (1.6% van het totale opgehaalde tonnage aan kadavers door Rendac)
- De eindproducten worden gebruikt in de energiesector en de cementindustrie, en binnen het bedrijf zelf als alternatief voor fossiele brandstof
- Bij de kadaververwerking zijn in totaal ca. 250 fte betrokken. Dit komt neer op ca. **4 fte** (250 x 1.6 %) voor de paardenverwerking
- Met een omzet voor ophaling en verwerking van € 200/ton realiseert Rendac een omzet van ca. **€ 320 000** (=1 600 ton x € 200/ton) uit de verwerking van paarden
- Sinds 2008 dienen alle veehouders (ook de kleine) die aangifteplichtig* zijn bij de Mestbank een bijdrage te betalen voor de ophaling van de kadavers (abonnement of per ophaling)
- De ophalingen bij particulieren (die niet mestaangifteplichtig zijn) worden volledig betaald door de overheid. Rendac ontvangt voor deze kosten een tegemoetkoming die wordt uitbetaald door het Fonds voor Preventie en Sanering inzake Leefmilieu en Natuur

* Mestaangifteplicht geldt vanaf een productie van meer dan 300 kg P₂O₅ (i.e. vanaf ca. 10 paarden) of een landbouwoppervlakte ≥ 2 ha.

Bron: Jaarrapport Rendac, 2006

Rendac genereert een omzet van € 0.3 miljoen uit de verwerking van paardenkadavers
(4fte)

IN 2007 WERDEN IN VLAAMSE SLACHTHUIZEN MEER DAN 10 000 PAARDEN GESLACHT

11 slachterijen in Vlaanderen waar paarden worden geslacht

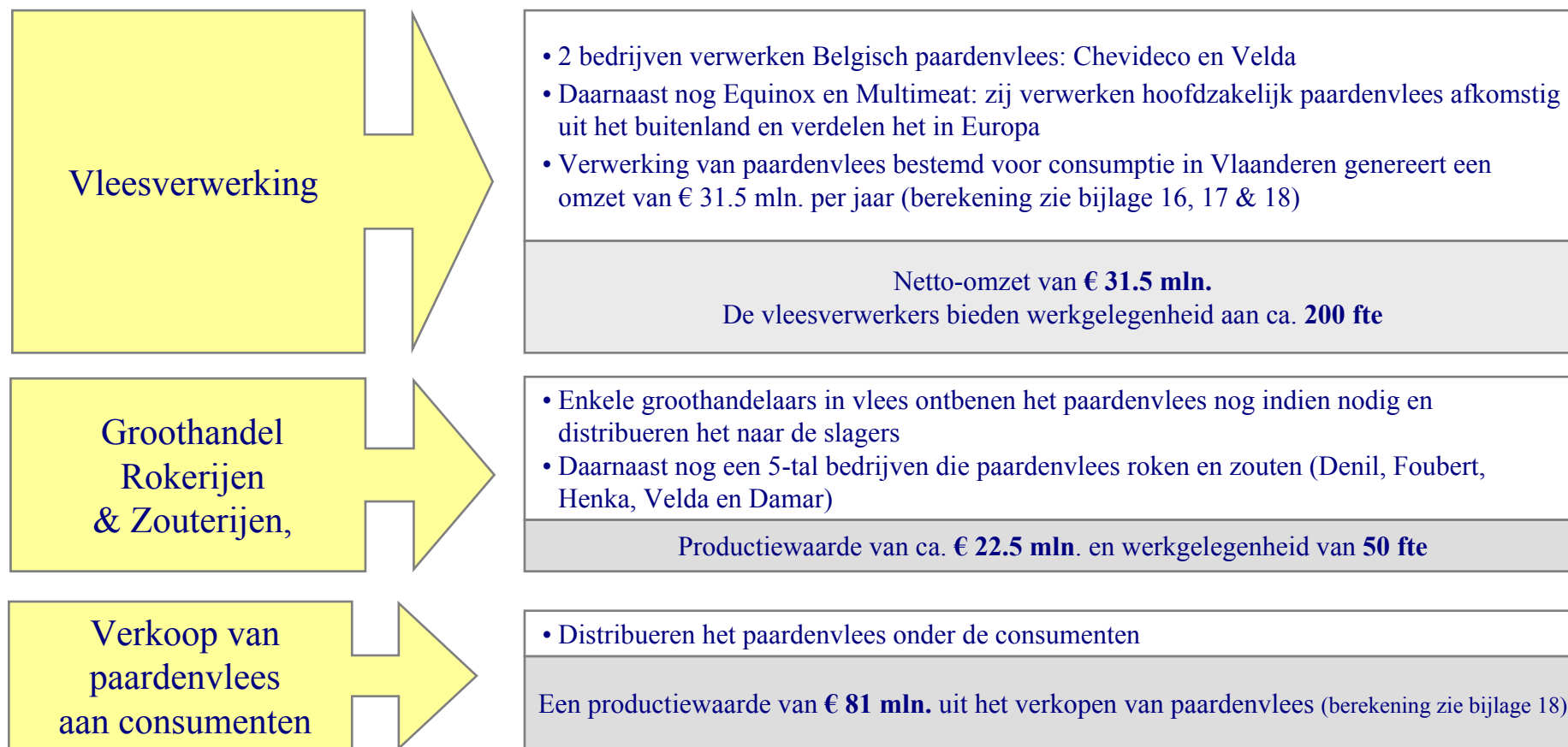
- Vlaanderen telt **2 grote slachthuizen** voor paarden (Rekkem en Anderlecht) en **9 slachthuizen** waar slechts enkele paarden per maand worden geslacht
- In 2007 werden in Vlaanderen 449 veulens en 9 700 paarden geslacht (waarvan een groot deel ingevoerd), in totaal **ca. 3 080 ton** geslacht paardenvlees
- Het slachten van een paard genereert een omzet voor de slachterij van € 78.5 per paard
- De paardenslachterijen generen jaarlijks een **omzet van € 0.8 mln.** uit het slachten van paarden (= 10 149 x 78.5)
- In Vlaanderen zijn er **ca. 8 fte** betrokken bij het slachten van paarden in slachthuizen

Bron: Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie 2008; Nationaal Instituut voor de Statistiek 2007

Het slachten van paarden genereert jaarlijks € 0.8 mln. en werkgelegenheid voor 8 fte

ER ZIJN EEN 4-TAL PAARDENVLEESVERWERKENDE BEDRIJVEN IN VLAANDEREN

Bron: telefonische interviews en jaarrekeningen van de desbetreffende bedrijven

➔ **Uit de verwerking en de verkoop van paardenvlees wordt een productiewaarde behaald van € 135 miljoen**

PAARDENMELKERIJEN

Ca. 25 paardenmelkerijen in Vlaanderen

- 5-tal paardenmelkerijen in hoofdberoep
- Bij 20 andere melkerijen gebeurt het melken van paarden in de marge van andere activiteiten, of als hobby
- Er zijn **30 fte** actief in het melken van paarden
- De sector is goed voor een omzet van ongeveer **2 miljoen euro**

Bron: telefonische interviews met verscheidene paardenmelkerijen

In Vlaanderen zijn er ca. 25 paardenmelkerijen die samen jaarlijks een omzet genereren van € 2 miljoen en werk voor circa 30 fte

HIPPISCHE MEDIA: TIJDSCHRIFTEN, MAGAZINES, TV & WEBSITES

9 hippische tijdschriften & 2 online magazines

- In Vlaanderen worden 9 hippische tijdschriften uitgegeven
- In totaal hebben zij een oplage van 687 000 stuks per jaar
- De omzet die hieruit wordt gegenereerd bedraagt € **6.3 mln.** (verkoop & advertenties, zie bijlage 19)
- Bij de redactie zijn **ca. 15 fte** en tientallen free-lancers en vrijwilligers betrokken
- Daarnaast worden er nog buitenlandse magazines in Vlaanderen verkocht (p.m.)
- De 2 online magazines (Paardentips magazine en Galop!) lokken dagelijks samen meer dan 10 000 unieke bezoekers

1 TV-Kanaal: Hippo-TV

- Gestart in april 2008
- Aangeboden via Telenet Digital TV en internet
- Kanaal heeft reeds 20 000 mensen uit de hippische wereld bereikt
- Bij de werking zijn **6 fte** betrokken
- De kosten voor de werking van deze zender bedragen ca. € **0.36 mln.**

Bouwer van hippische websites

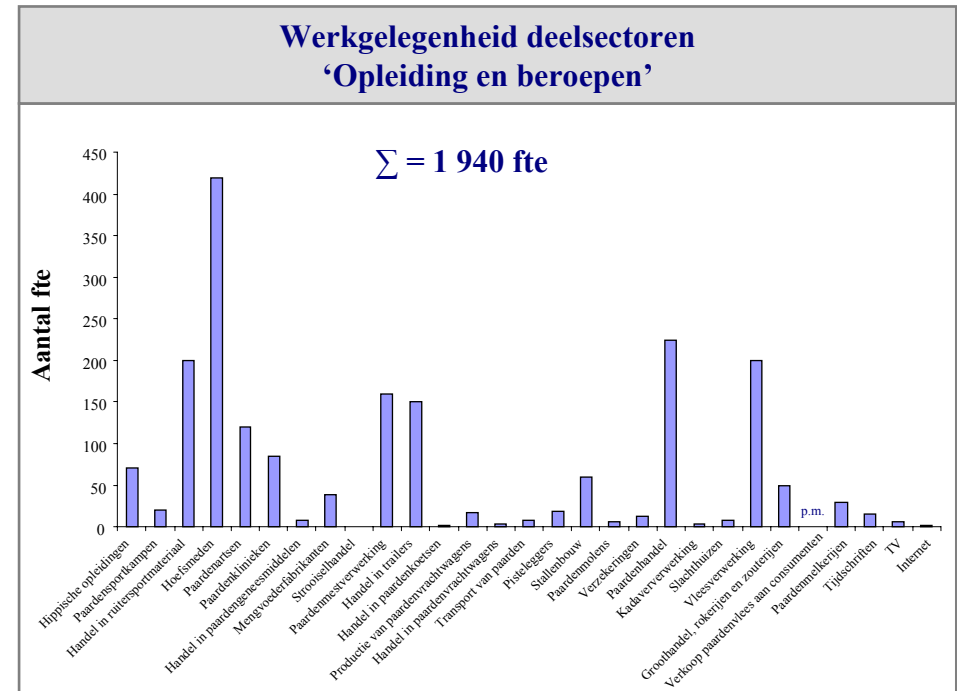
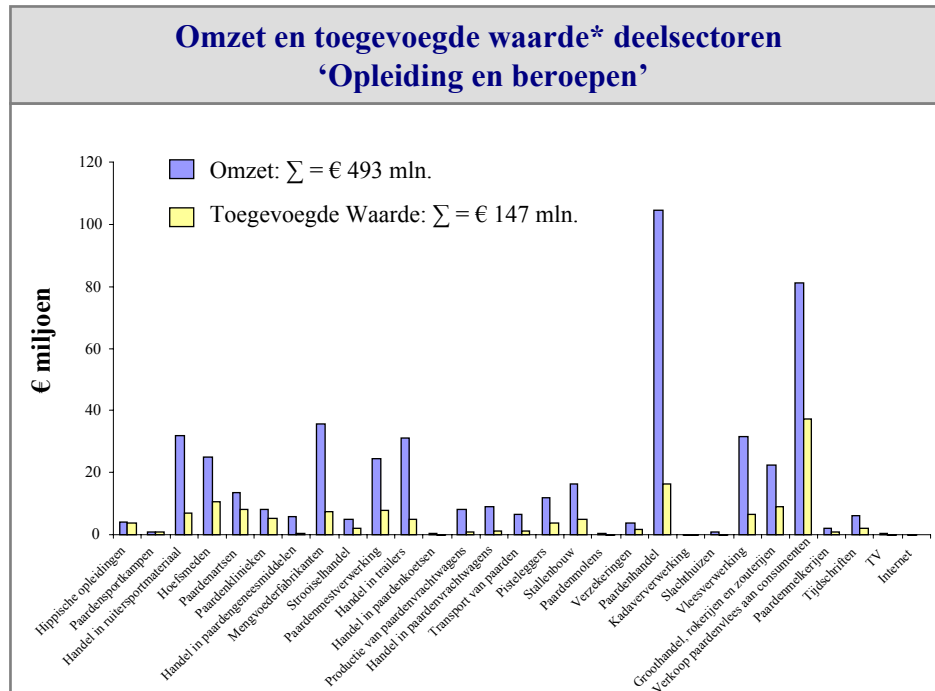
- 1 gespecialiseerd bedrijf
- **2 fte** en 2 free lancers
- 60 sites per jaar à rato van gemiddeld € 1 700 levert een omzet van € **102 000**

Bron: telefonische interviews met de betrokken magazines, tv-zender en website-bouwer, 2008

De diverse hippische mediakanalen genereren gezamenlijk jaarlijks een omzet van ca. € 6.8 miljoen. Ze bieden werk aan 23 personen en meerdere free-lancers

ECONOMISCHE BETEKENIS VAN DE DEELSECTOR OPLEIDINGEN EN BEROEPEN: CONCLUSIES

* Voor berekening van de toegevoegde waarde zie bijlage 20

** Productiewaarde = omzet gecorrigeerd voor inkoop handelsgoederen

De pijler 'Opleiding en beroepen' telt 912 hippische bedrijven en 1 940 fte. De omzet bedraagt € 493 miljoen en de toegevoegde waarde € 147 miljoen

DE ECONOMISCHE BETEKENIS VAN DE PAARDENHOUDERIJ IN VLAANDEREN: CONCLUSIES

Actieve bedrijven

- Aantal hippische bedrijven bedraagt **1 763**

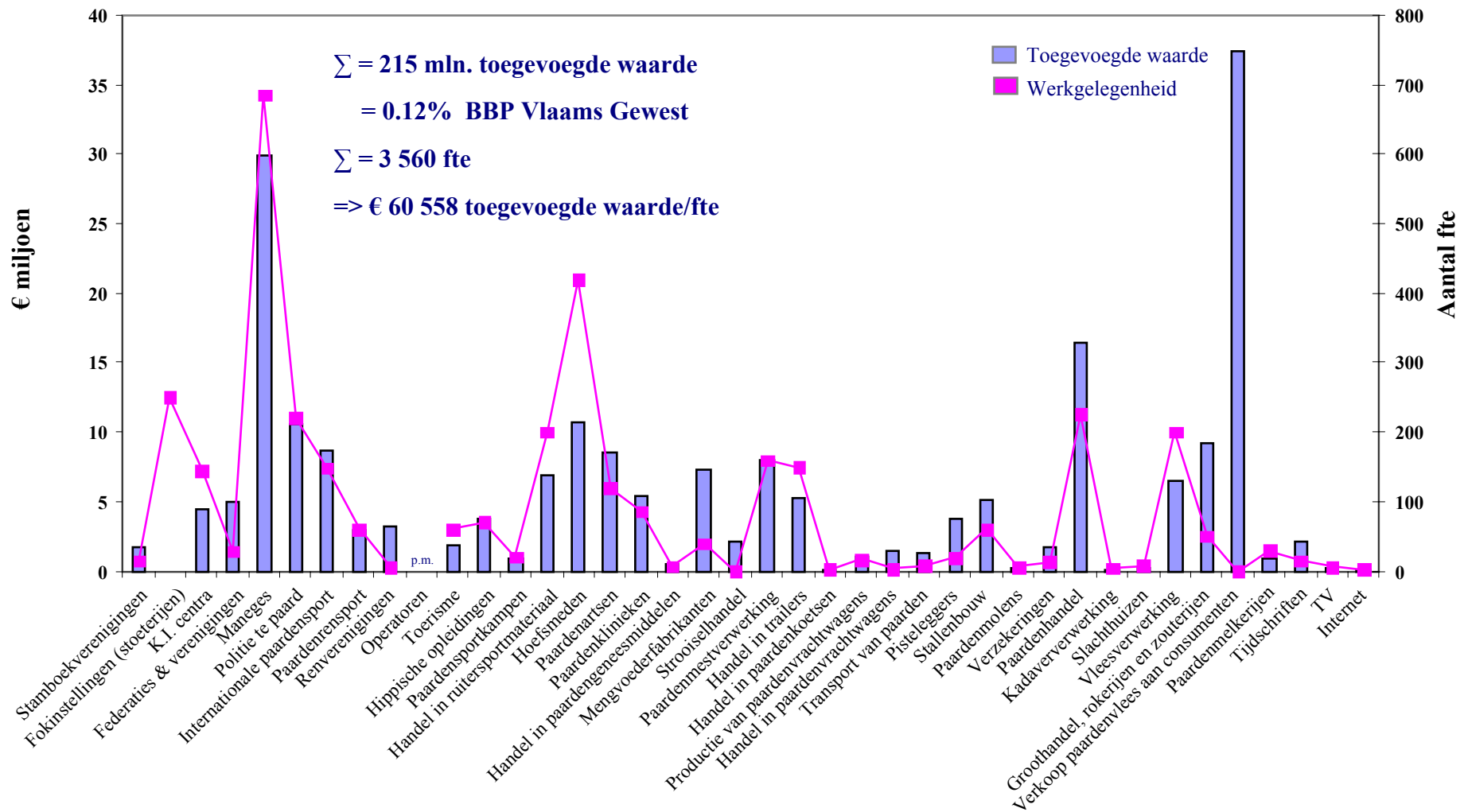
Werk- gelegenheid

- In Vlaanderen werken in totaal circa **3 560 fte's** in de paardensector
- De deelsector met de grootste werkgelegenheid is de manegesector, gevolgd door de hoefsmeden

Toe- gevoegde waarde

- De totale toegevoegde waarde in Vlaanderen m.b.t. de paardenhouderij bedraagt jaarlijks circa **€ 215 miljoen** (= ca. 0.12% van het BBP in het Vlaams Gewest)
- De deelsector met de grootste toegevoegde waarde is de verkoop van paardenvlees aan consumenten, gevolgd door de maneges en de paardenhandel

OVERZICHT VAN ALLE SECTOREN IN DE PAARDENHOUDERIJ

1 763 hippische bedrijven genereren een toegevoegde waarde van circa € 215 miljoen met 3 560 fte

BIJLAGEN

BIJLAGEN

- Bijlage 1: Gecontacteerde personen en organisaties
- Bijlage 2: Referenties
- Bijlage 3: Lijst der gebruikte afkortingen
- Bijlage 4: Overzicht aantal leden en aantal EU-paspoorten veulens 2007
- Bijlage 5: Belangrijkste financiële stromen federaties: Landelijke RijVerenigingen
- Bijlage 6: Belangrijkste financiële stromen federaties: Vlaamse Liga Paardensport
- Bijlage 7: Omzet en werkgelegenheid Vlaamse maneges
- Bijlage 8: Omzet KBRSF-sportwedstrijden in Vlaanderen, 2007
- Bijlage 9: Economische impact renverenigingen
- Bijlage 10: Omzet uit hippische opleidingen in Vlaanderen
- Bijlage 11: Ruitersportzaken
- Bijlage 12: De paardensporter geeft jaarlijks gemiddeld circa € 1 000 uit aan zijn hobby
- Bijlage 13: Financiële stromen hoefsmederij
- Bijlage 14: Omzet en werkgelegenheid mengvoederbedrijven en fouragehandel
- Bijlage 15: Omzet uit hippische verzekeringen
- Bijlage 16: Import en export van levende paarden en paardenvlees (België, 2007)
- Bijlage 17: Financiële stromen paardenvleesverwerking bestemd voor de Vlaamse markt
- Bijlage 18: Berekening omzet paardenvleesverwerking voor de Vlaamse markt
- Bijlage 19: Financiële stromen voor hippische tijdschriften, 2007
- Bijlage 20: Berekening toegevoegde waarde deelsectoren

BIJLAGE 1

Gecontacteerde personen en organisaties (1/6)

- Alain Descants, Dienst Inschrijving Voertuigen (DIV)
- An De Praeter, Vlaamse Overheid, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Duurzame landbouwwontwikkeling
- Anderlecht Slachthuis
- Andre Everaert, paardenhandelaar
- André Janssens, Manege Verbrande Brug
- André Vandenheede, Drafwedrennen Kuurne
- Anne Catherien Daelemans, Bayer Animal Health
- Anne-Linne Balduck, Universiteit Gent
- Annick Vermeersch, European Horse Services
- Arbowar
- Arnold Stael, KATHO
- Arovo Equestrian
- Astrid Steurs, Roosen Paardensport
- Auman, Paardentrailers
- AVS-ruitershop
- Axel Verlooy, Eurohorse
- Bart Mandervel, BM Service
- Bart Segers, StepheX
- Bart Verstrynge, Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking
- Benoit Van Houtte, Commandant bij de Politie te Paard
- Brabanderhof Paardenmelkerij
- CAB construct, Stallenbouw
- Callant Trailers
- CAP-magazine
- Carine Luys, VCP
- Cars4you BVBA, Paardentrailers
- Catherine de Buyl, paardenverzekeringen
- Chalets Baka, Stallenbouw
- Chevideco
- Chris Brijs, Kruispuntbank Sociale Zekerheid
- Chris Carton, Febemach
- Claire Heye, HROV
- Cloots, Stallenbouw
- Cobbaert Paardenmelkerij
- Codiphar
- De Beck Paardenmelkerij
- De Dwerse Hagen Stoeterij
- De Jonge Huurhouderij
- De Koekelaarse Paardenmelkerij
- De Morette Paardenkliniek
- De Nethe Paardenpraktijk

BIJLAGE 1

Gecontacteerde personen en organisaties (2/6)

- De Zuuthoeve Stoeterij
- Delanghe, Huurhouderij
- Delissen Koetsenbedrijf
- Denis Van Loo, BVSR
- Dirk Devriendt, Katho-Reno Torhout
- Dirk Goethals, Syntra Vlaanderen
- E.E.G. Slachthuizen
- Ecuphar
- Eddy Laeremans, Landelijke Rijverenigingen
- Edith De Reys, Stoeterij Van De Helle
- Eli Foubert
- Eline Overvoorde, Bemefa
- Elisabet Torras, CEVA
- Equi-horse ruitershop
- Equinox
- Equishop
- Equitime
- Equitom
- Erik Van Coillie, VLTi Torhout
- Erik Paarden Stap- en Drafmolens
- Evi Van Camp, LRV
- Faculteit Dierengeneeskunde Universiteit Gent
- Filippus "Paardenmelkerij"
- Flying Dutchman, Paardentrucks
- Foubert Koetsenverhuur
- François Van Duffel, Fairmount paardenverzekeringen
- Frank Cauwenbergh, veearts – manegehouder
- Freddy Verkruyssen, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
- Frederick Roelands, KBRSF
- Freek Van Looveren, Toerisme Antwerpen
- Galop!
- Gecar Constructie
- Geerkens, Stallenbouw
- Geert Bol, Vlaams Paard
- Geotex Bodemtechniek
- Godi Devos, Artevelde Hogeschool Gent
- Guy Heymans, renpaardentrainer
- GVS Van Sprengel, Stallenbouw
- Hans Vanbiervliet, WVUR
- Haras De Bruyères Stoeterij

BIJLAGE 1

Gecontacteerde personen en organisaties (3/6)

- Haras De Laubry Stoeterij
- HBM, Stallenbouw
- Hendrickx, Stallenbouw
- Henka
- Herzeele Arnold, Paardentrucks
- Het Fridishof, Paardenmelkerij
- Hilde Beckers, Toerisme Limburg
- Hilde Caers, Bloso
- Hippo Trucks
- Hippolacta Paardenmelkerij
- Hippo-Revue
- Hippos Top
- Hippo-Service
- Hof ter Zeedijcke Paardenmelkerij
- Horse-Flax Fourage
- HRG 4x4, Paardentrailers
- Hubert Hamerlinck, K.I.-Centrum Van De Heffinck
- HVS Ruitershop
- IBC, Stallenbouw
- Ingmar De Vos, KBRSF
- Ingrid Vertongen, Rendac
- Intervet Belgium
- Jan De Boitselier, BCP
- Jan Friant, VOR
- Jan Provoost, Nationale Bank van België, Dienst Externe Statistieken
- Janssen Animal Health
- Jean-Marie Van Loo, K.R.
- Jean-Pierre De Vos, BCP
- Jochri Ruitersport
- Joël Schoensetters, Mustad
- Johan De Schryver, VLIF
- Johan Phillipaerts, Stoeterij Dorperheide
- Johan Plets, Roularta
- Johan Van Bosch, Navema
- Joke De Ruyver, Syntra Vlaanderen
- Joly's Paardenmelkerij
- Joris De Wachter, Stal De Wachter
- Jose Declair, Paardenverzekeringen
- Karel Sterckx Mestverwerking
- Katrien Dedecker, Dierenkliniek De Brem

BIJLAGE 1

Gecontacteerde personen en organisaties (4/6)

- Katrijn Vets, Vetoquinol
- Kela Veterinaria
- Kelly Droogmans, Toerisme Limburg
- Kerckhaert
- Koetsen Daems
- Koetsen Vervoort
- Kristel Ceulemans, Stal Ceulemans
- Kristof Aelbrecht, Ministerie van Sport
- Kusters Fourage
- Laetitia Hügli, F.E.I.
- Lapere grondwerken
- Leibeekhof Paardentrans
- Lemmens, Stallenbouw
- Leo Gesp, Haflingerstamboek
- Leon Melchior, Stoeterij Zangersheide
- Lies Vlamynck, VLP
- Lieven Elst, Toerisme Vlaams-Brabant
- Lieven Van Poucke, CVO Brussel
- Lintse Paardenmelkerij
- Luc Cloots, Ruitersportzaak Cloots
- Luc Van Damme, Velda
- Lucien Somers, HGVB
- Lucky-Farm Paardenmelkerij
- Manege De Hoefslag
- Manege De Paddock
- Manege Deloof
- Manege Groenhove
- Manege Leiedal
- Manege Ponderosa
- Manege Pronkenberg
- Manege Sanders
- Manegebodems De Hoefslag
- Marcel De Bruyne, Galoprennen
- Marijke Brewaeys, Gezinsportfederatie
- Marc Steeno, Navema, Manege Meerdaalhof
- Mark Wentein, VLP
- Markus Bottemberg, Unie van Hoefsmiden
- Marleen Van Eeghem, Syntra
- Martine De Wit, Equilook
- Menstal Horemans

BIJLAGE 1

Gecontacteerde personen en organisaties (5/6)

- Mercelis Landbouwproducten
- Merial Belgium
- Michel Spaas, Stoeterij Berkenbroeck
- Mieke Raman, Paardenmelkerij 't Kattenheye
- Monte Carlo, Stallenbouw
- Multimeat
- MVA Paardenmelkerij
- Nathalie Ducaté, Belgisch Arabisch Paardenstamboek
- Nevelsteen bvba, Stallenbouw
- Ninohorse
- Novartis Animal Health
- P.J. Uyttenbroeck, Eurovet
- Paard en Rijtuig
- Paardekracht
- Paardentips magazine
- Paardentram 'Jut en Aer'
- Paho-Avan Center nv, Stallenbouw
- Patrick De Ryckere, BFP, Drafrennen
- Patrick Vaernewyck, Hippo-tv
- Paul Lobeau, Orde van de Dierenartsen
- Peter Corty, Paardenarts
- Peter Mijten, Pfizer Animal Health Belux
- Peter Van Dyck, CDO Schaarbeek-Evere
- Pfizer Animal Health
- Philippe Casier, Koninklijke Waregemse Koersvereniging
- Piet Deprez, Universiteit Gent
- Poels NV
- Primechamp Mestverwerking Maaseik
- Prof. Dr. Frank Gasthuys, Wetenschappelijke Vereniging voor de Gezondheid van het Paard
- Pweb solutions
- Raoul van Rattigen, Kerckhaert
- Reydams, Paardentrucks
- Rigo's horse trucks
- Roger Janssens, Navema
- Roose Fourage
- Roosen België nv, Stallenbouw
- Rudi Eerdeken, VCP
- Ruitersport Watté
- Ruitersportartikelen Sneyers-Schepers
- Sabine Ruts, Toerisme Antwerpen

BIJLAGE 1

Gecontacteerde personen en organisaties (6/6)

- Saskia Menken, Span-V
- Schering Plough Animal Health
- Schrauwen Fourage
- Slachthuis Izegem
- Slachthuis Sint-Truiden
- Slachthuis Tampere
- Slachthuis Zele
- Sofie Journée, Vlaamse Trainersschool
- Stephan Conter, StepheX
- StepheX Trucks
- Stijn Avonds, Hoefsmid
- Stijn Billen, Martinusschool Bilzen
- Stockx, Paardentrucks
- t Hellehof, Paardenmelkerij
- t Lozerhof Paardenmelkerij
- Taelman Koetsen
- Theuns Ruitersport
- Tim Provoost, Toerisme West-Vlaanderen
- Tresemiek Picavet, Vlaamse Paardenpractici, Dierenkliniek De Bosdreef
- Trichelhof Paardenmelkerij
- Turbo Stables, Stallenbouw
- Ulenaers-Bloemen Paardenmelkerij
- Van Aert Paardenvlees
- Van De Begijnakker Stoeterij
- Van De Padenborre Stoeterij
- Van Duyse Paardenmelkerij
- Van Eyck Strohandel
- Van Hoegaerden Dirk, Stallenbouw
- Van Santvoort Peter bvba
- Van 't Maneschijnhof Paardenmelkerij
- Velda
- Venhei dierenkliniek
- Virbac Belgium
- Vividerm Fourage
- VMD
- Walkro Mestverwerking
- Wendy Demunter, Denil Vleeswaren
- Wendy Laeremans, VLP
- Westland, Stallenbouw
- Wim Haesebeyt, Toerisme Oost-Vlaanderen
- Wim Maenhout
- Zadelmakerij De Clerck
- Zangersheide Stoeterij
- Z-magazine (Stoeterij Zangersheide)

BIJLAGE 2

Referenties

- Bemefa, Jaarboek van de Belgische Mengvoederindustrie, 2007
- Ecorys, Voetbal gewaardeerd, 2005
- Federaal Planbureau, Input- outputtabellen, 2000
- F.E.I.: Annual Report 2006
- HAS Den Bosch, Marktonderzoek ruitersport, 2007
- Hippos Tops 2007
- Kenniscentrum Toerisme en recreatie, Onderzoek ruiterecreatie en ruitertoerisme, 2006
- KNHS, Paardensportonderzoek 2006
- Nationale Bank van België, Nationale rekeningen, 2006
- Rendac, Jaarrapport 2006
- Sectorraad Paarden, Paardenhouderij en Ruimtelijke Ordening, 2004
- Toerisme Limburg, Ruiter- en menroutenetwerk: resultaten bevraging, 2008
- VLP, Het ABC van de Hippische Opleidingen in Vlaanderen, 2007
- VLP, Het ABC van de VLP, 2008

BIJLAGE 3: LIJST DER GEBRUIKTE AFKORTINGEN (1/3)

Afkorting	Betekenis
ALV	Administratie Landbouw & Visserij
ATR	Antwerpse Trekruiters
BA Paard	Burgerrechtelijke aansprakelijkheid Paard
BBP	Bruto Binnenlands Product
BCP	Belgische Confederatie van het Paard
Bemefa	Beroepsvereniging van de mengvoederfabrikanten
BEPS	Belgian Equine Practitioners Society
BFP	Belgische Federatie voor Paardenwedrennen
BLOSO	Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie
BOIC	Belgisch Olympisch en Interfederaal Comité
BOMARI	Bond van Manegerijscholen (opgegaan in VLP)
BVSR	Belgische Vereniging voor Studentenrijders
BWP	Belgisch Warmbloedpaard
CDO	Centrum voor Deeltijds Onderwijs
CVO	Centrum voor VolwassenenOnderwijs
CWBC	Confédération Wallonie-Bruxelles du Cheva
EHS	European Horse Services
FEBEMACH	Federatie van Belgische Manegehouders
FEEVA	Federation of European Equine Veterinary Associations
FEI	Fédération Equestre Internationale
FFE	Fédération Francophone d'équitation et d'attelage de loisir

BIJLAGE 3: LIJST DER GEBRUIKTE AFKORTINGEN (2/3)

Afkorting	Betekenis
FTE	Full Time Equivalent
FVE	Federation of Veterinarians of Europe
HGVBB	Hippische Groepering Vlaams-Brabant en Brussel
HROV	Hippische Regionale Oost-Vlaanderen
HRVV	Hippische Rijvereniging Van Vlaanderen (subprovinciale groepering van de HROV)
HVRM	Hagelandse Vereniging voor Ruiters & Menners
IOC	Internationaal Olympisch Comité
I/O-tabel	Input- Output tabel
KATHO	Katholieke Hogeschool
KBRSF	Koninklijke Belgische Ruitersportfederatie
KI	Kunstmatige Inseminatie
KNHS	Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie
KR	Kempische Regionale (Limburg)
LEWB	Ligue Equestre Wallonie Bruxelles
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit NL
LRV	Landelijke Rijverenigingen
NAVEMA	Nationaal Verbond voor Manegehouders
NVPHB	Nationaal Verbond der Patroonshoefsmiden van België
PMH	Pari Mutuel Hippodrome
PMU	Pari Mutuel Urbain

BIJLAGE 3: LIJST DER GEBRUIKTE AFKORTINGEN (3/3)

Afkorting	Betekenis
Trens	Turnhoutse Ruiters en Naamloze Sympathisanten (subprovinciale groepering van de VOR)
TW	Toegevoegde Waarde
VCP	Vlaamse Confederatie van het Paard
VDV	Vlaamse Dierenartsenvereniging
VFAR	Vlaamse Federatie Amerikaanse Rijkunst
VFC	Vlaams Fokkerijcentrum
VFP	Vlaamse Federatie voor Paardenwedrennen
VHS	Vlaamse Hippische Sportbond
VLP	Vlaamse Liga Paardensport
VOR	Vlaamse Onafhankelijke Ruiters (Antwerpen)
VRV	Verenigde Ruiters Vrienden (subprovinciale groepering van de HROV)
VSF	Vlaamse Sportfederatie
VVR	Vlaamse Vereniging voor Ruitertoerisme
VVV	Vlaamse Veehandelaars en Vleesproducenten
WBFSH	World Breeding Federation for Sport Horses
WVGP	Wetenschappelijke Vereniging voor de Gezondheid van het Paard
WVUR	West-Vlaamse Unie voor Ruitersport

BIJLAGE 4: OVERZICHT AANTAL LEDEN EN AANTAL EU-PASPOORTEN VEULENS 2007

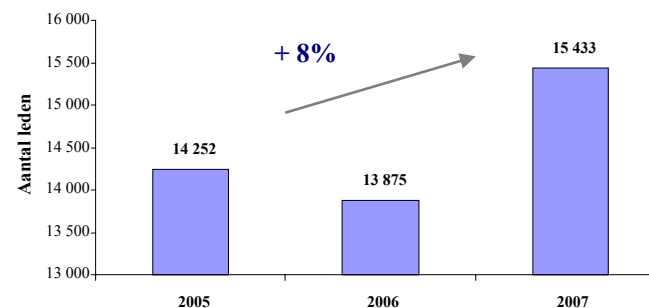
Stamboek	Aantal leden	Aantal EU-paspoorten veulens
Belgisch Warmbloedpaard	5 763	3 747
Studbook Zangersheide	3 750	1 737
Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard	1 003	719
Belgisch Arabische Paardenstamboek	1 001	396
Belgische Rijpony	724	196
Belgisch Haflingerstamboek	701	358
Belgisch Stamboek van het Friese Paard	411	19
Belgian Welsh Pony Stamboek	351	101
Belgisch Stamboek van de Shetland Pony	298	303
Europese Arabo-Friezen Vereniging	248	194
Belgian Quarter Horse Association	220	15
Belgische Ezelvrienden	195	67
Belgian New Forest Pony Stamboek	172	90
Belgisch Stamboek voor IJslandse Paarden	160	28
Het Vlaams Paard	141	9
Belgisch Stamboek voor het Miniatuurpaard	104	111
Conemara Pony Belgium	49	25
Belgian Highland Pony Society	43	11
Belgisch Mérens Stamboek	42	22
Tuigpaard België	32	13
Belgisch Stamboek van de Lipizzaner	21	6
Dartmoor Pony Belgium	4	4
Totaal	15 433	8 171

Berekening aantal vrijwilligers Raad van Bestuur op basis van het aantal leden

- Minder dan 100 leden : 3 vrijwilligers => 6 stamboeken
- Tussen 100 en 250 leden: 5 vrijwilligers => 7 stamboeken
- Tussen 250 en 500 leden: 10 vrijwilligers => 3 stamboeken
- Meer dan 500 leden : 15 vrijwilligers => 6 stamboeken

$\Sigma = 173$ vrijwilligers

Evolutie aantal actieve leden van een erkende fokkersvereniging

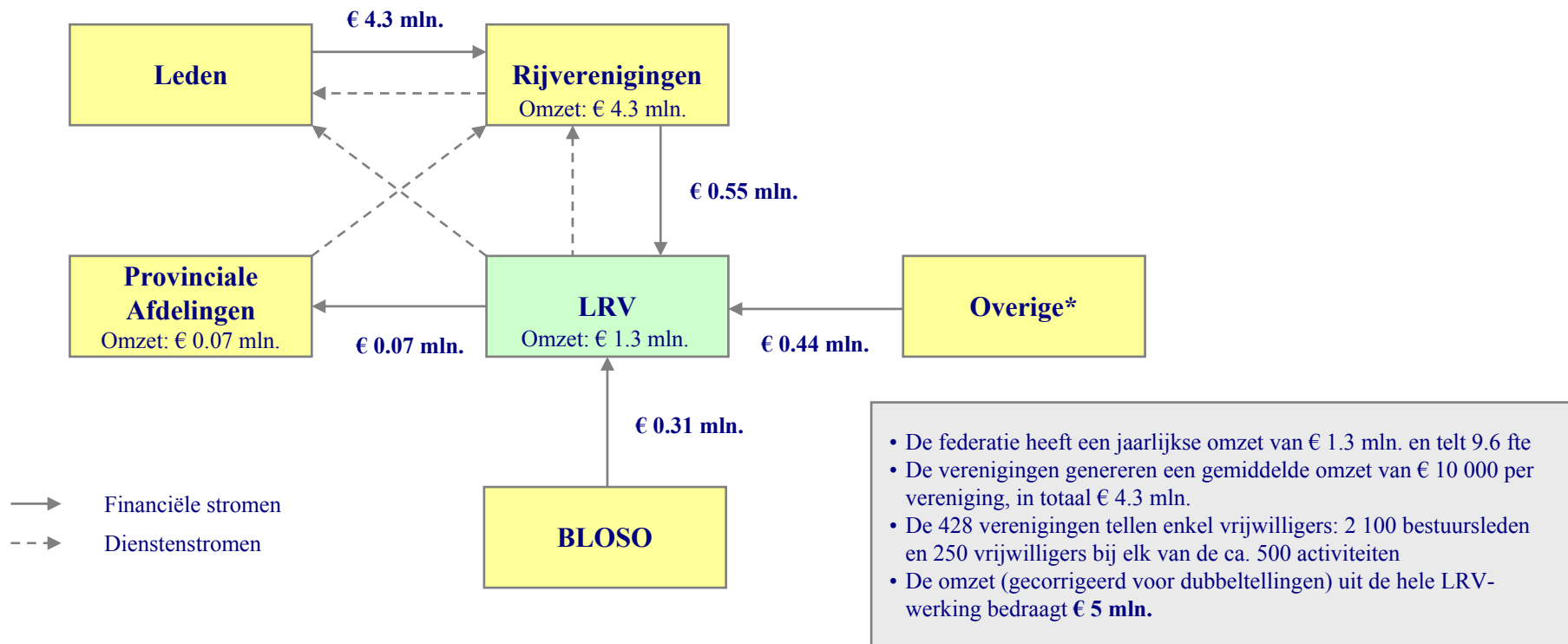

Bron: Vlaamse Overheid, Departement Landbouw & Visserij, 2008; informatie rechtstreeks verkregen van de stamboeken, 2008

Belgisch Warmbloedpaard en Studbook Zangersheide vertegenwoordigen samen meer dan de helft van het totale aantal stamboekleden in Vlaanderen

BIJLAGE 5: BELANGRIJKSTE FINANCIËLE STROMEN FEDERATIES: LANDELIJKE RIJVERENIGINGEN

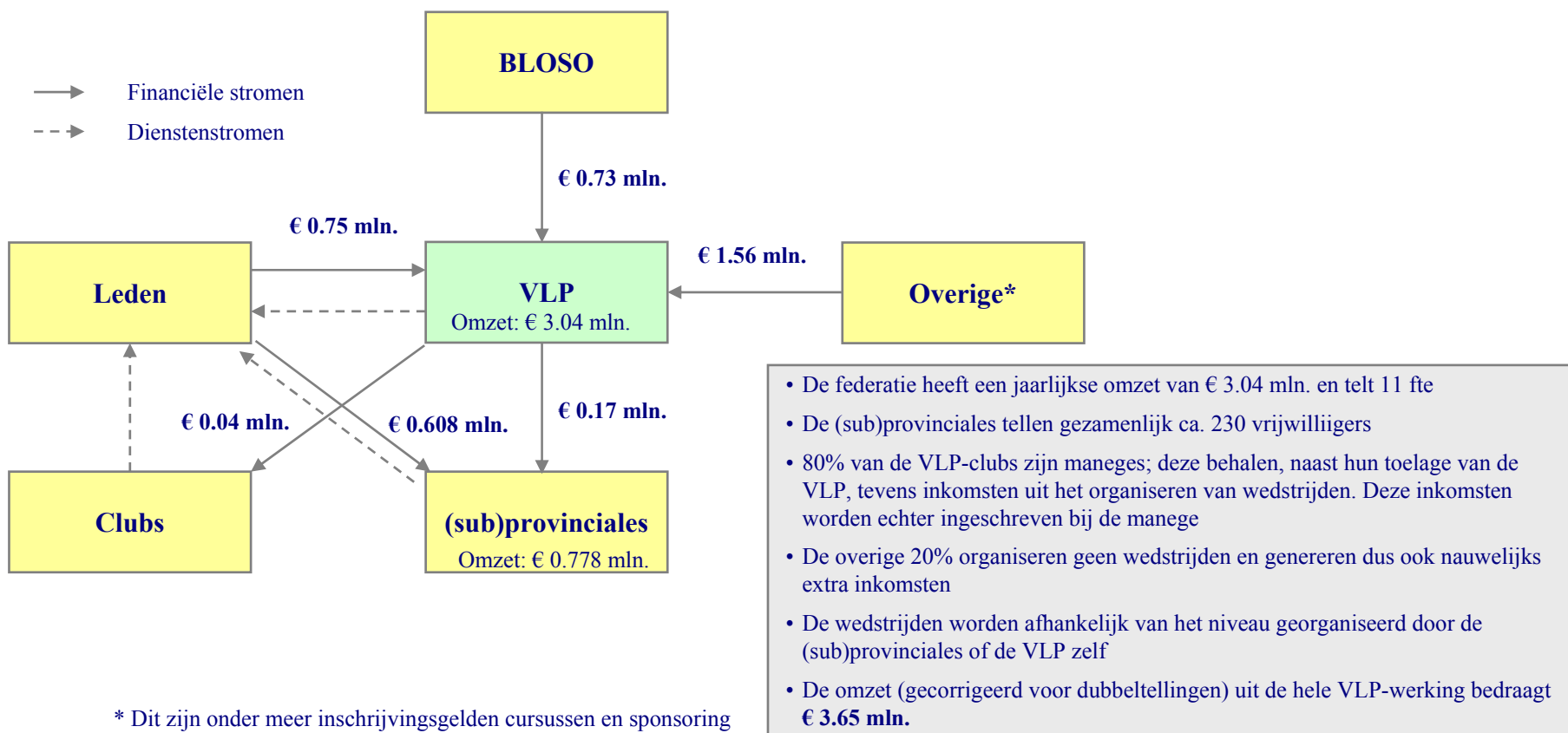
* Dit zijn onder meer inschrijvingsgelden, cursussen en sponsoring

Bron: Jaarrekeningen LRV, 2007

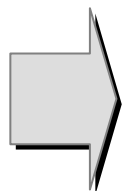
De omzet van de Landelijke Rijverenigingen bedroeg in 2007 € 5 miljoen

BIJLAGE 6: BELANGRIJKSTE FINANCIËLE STROMEN FEDERATIES: VLAAMSE LIGA PAARDENSPORT

* Dit zijn onder meer inschrijvingsgelden cursussen en sponsoring

Bron: Jaarrekeningen VLP en haar (sub)provinciale afdelingen, 2007

De productiewaarde van de Vlaamse Liga Paardensport bedroeg in 2007 € 3.7 miljoen

BIJLAGE 7: OMZET EN WERKGELEGENHEID VLAAMSE MANEGES

Berekening omzet maneges

Berekening van het aantal paarden op de maneges

- 160 (=40% van 400) maneges met gemiddeld 30 paarden
 - 200 (=50% van 400) maneges met gemiddeld 55 paarden
 - 20 (= 5% van 400) maneges met gemiddeld 85 paarden
 - 4 (= 1% van 400) maneges met gemiddeld 150 paarden
- ⇒ in totaal staan er ca. **18 100 paarden** op de maneges

Berekening omzet maneges*

- 160 maneges met gemiddeld € 112 500 omzet
 - 200 maneges met gemiddeld € 200 000 omzet
 - 20 maneges met gemiddeld € 300 000 omzet
 - 4 maneges met gemiddeld € 350 000 omzet
- ⇒ $\Sigma = \text{€ } 65.4 \text{ mln.}$

Berekening werkgelegenheid maneges

- Volgens de sector zelf genereren 25 paarden werkgelegenheid voor 1 fte
⇒ $18\ 100 \text{ manegepaarden} / 25 = \text{724 fte}$
 - Alternatieve berekening op basis van arbitrair toegekend aantal werkkrachten in functie van de grootte van de maneges
 - 160 maneges met 1 fte = 160 fte
 - 200 maneges met 2 fte = 400 fte
 - 20 maneges met 3 fte = 60 fte
 - 4 maneges met 6 fte = 24 fte⇒ $\Sigma = \text{644 fte}$
- ⇒ Het aantal fte op de maneges bedraagt ca. **685 fte**

* Gemiddelde omzet per categorie bepaald op basis van financiële data van verschillende maneges

Bron: Navema, 2008; Telefonische interviews maneges 2008

De maneges realiseren een jaarlijkse omzet van € 65.4 miljoen en een werkgelegenheid van circa 685 personen

BIJLAGE 8: OMZET KBRFSF-SPORTWEDSTRIJDEN IN VLAANDEREN, 2007

Berekening omzet gegenereerd uit kleinere KBRFSF-sportwedstrijden

- Voor de kleinere evenementen geldt dat de gegenereerde omzet ongeveer 2.5 keer het prijzengeld bedraagt
- 60 evenementen met de grootte van een **1*-wedstrijd**. Het prijzengeld bedraagt hier ca. € 30 000. Deze wedstrijden mogen enkel in combinatie met grotere wedstrijden worden georganiseerd
=> Omzet: $60 \times (\text{€ } 30\,000 \times 2.5) = \text{€ } 4.5 \text{ mln.}$
- 55 evenementen met de grootte van een **2*-wedstrijd**. Het prijzengeld bedraagt hier ca. € 60 000
=> Omzet: $55 \times (\text{€ } 60\,000 \times 2.5) = \text{€ } 8.25 \text{ mln.}$

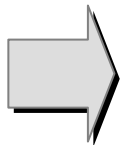
Berekening omzet uit grotere KBRFSF-sportwedstrijden

- 6 evenementen met de grootte van een **3*-wedstrijd**. De gegenereerde omzet bij deze wedstrijden bedraagt ca. € 200 000
=> Omzet: $6 \times \text{€ } 200\,000 = \text{€ } 1.2 \text{ mln.}$
- 1 wedstrijd met **4*** (Jumping Antwerpen)
=> Omzet: € 0.75 mln.
- 2 wedstrijden met **5*** (Jumpings in Mechelen en Lummen)
=> Omzet: $2 \times \text{€ } 2 \text{ mln.} = \text{€ } 4 \text{ mln.}$

Aantal voltijdse equivalenten betrokken bij de organisatie van de wedstrijden

- $(60 \text{ wedstrijden} \times 0.2 \text{ fte}) + (55 \text{ wedstrijden} \times 0.5 \text{ fte}) + (6 \text{ wedstrijden} \times 1 \text{ fte}) + (1 \text{ wedstrijd} \times 1.5 \text{ fte}) + (2 \text{ wedstrijden} \times 2 \text{ fte}) \Rightarrow \mathbf{48.5 \text{ fte}}$ in totaal

Bron: KBRFSF, 2008

De 125 KBRFSF-sportwedstrijden genereren in Vlaanderen jaarlijks € 19 miljoen omzet en bieden werkgelegenheid aan 50 fte

BIJLAGE 9: ECONOMISCHE IMPACT RENVERENIGINGEN

6 renverenigen actief in Vlaanderen:

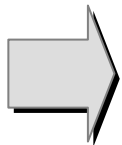
- De *Koninklijke Waregemse Koersvereniging* (galop & draf) organiseert slechts 1 rendag per jaar: Waregem Koerse (Grote Steeple Chase van Vlaanderen). Dit evenement lokt 35 000 toeschouwers. De renvereniging telt geen fte, wel een **300-tal vrijwilligers** op de dag zelf. Het evenement genereert een omzet van **€ 0.85 mln.**
- *Société Sportive de Demi-Sang* (draf) organiseert jaarlijks 10 meetings in Vlaanderen en genereert hieruit **€ 0.41 mln.** De renvereniging telt **0.6 fte**
- *Hippo Oostende* (galop): 10 koersdagen in 2007 met in totaal **€ 0.34 mln.** omzet en 30 vrijwilligers per rendag
- *Drafwedrennen Kuurne* organiseerde in 2007 21 koersdagen* met 173 draverijen. De gegenereerde omzet bedroeg **€ 0. 8 mln.** Voor de organisatie van deze rennen telt de vereniging **5 fte.**
- *Drafrennen Tongeren* (draf) organiseerde 10 koersdagen in 2007. De omzet uit deze wedstrijden bedroeg **€ 0.37 mln.**
- *Waregemse Ren- en Rijvereniging* (draf): 24 koersdagen in 2007 met een totale omzet van **€ 0.49 mln.** en 40 vrijwilligers per rendag
- *Vereniging van Drafkoersen en Paardensport:* (draf) is niet meer actief (opereerde op de renbaan in Sterrebeek). De vzw bestaat echter nog wel

BIJLAGE 10: OMZET UIT HIPPISCHE OPLEIDINGEN IN VLAANDEREN

Loonkost werknemers in het onderwijs	€ 17 049.1 mln.
Aantal werknemers in het onderwijs	341 500 personen
Loonkost per werknemer in het onderwijs	€ 49 924

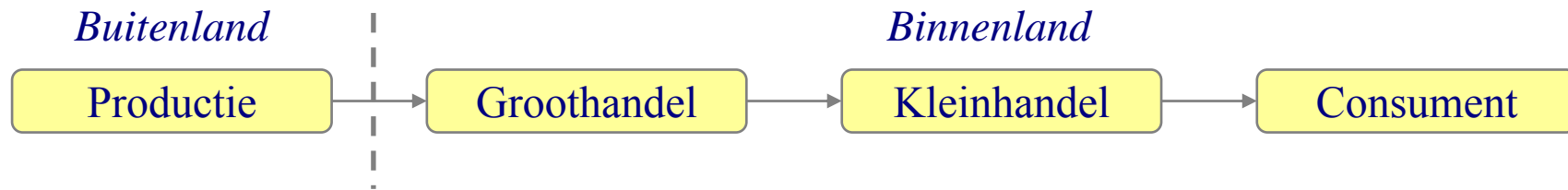
- In 2007 waren er in Vlaanderen 57 voltijdse docenten die hippische opleidingen doceerden binnen het departement onderwijs en nog ca. 12 docenten in de overige departementen
 - De loonkost per docent bedraagt gemiddeld ca. € 50 000 bruto per jaar
 - 57 docenten x € 50 000 = € 2.8 mln.
 - 14 docenten x € 50 000 = € 0.7 mln.
- ⇒ De loonkost van de hippische opleidingen bedraagt dan ca. **€ 3.5 mln.**
- ⇒ Ophoging naar **omzet** met de nationale omzet/loonkost -factor voor onderwijsinstellingen (i.e. 1.2) levert:
- ⇒ € 3.5 mln. x 1.2 = ca. **€ 4.2 mln.**

Bron: Nationale rekeningen, 2006

In totaal zijn circa 70 fte actief in het hippisch onderwijs met een totale productiewaarde van ongeveer € 4.2 miljoen per jaar

BIJLAGE 11: RUITERSPORTZAKEN

Indicatieve voorbeelden van kleinhandelsprijzen ruitersportartikelen	
Artikel	Prijs
Zadel	€ 500
Rijlaarzen	€ 170
Hoofdstel	€ 100
Rijbroek	€ 60
Tok (Helm)	€ 50
Zweep	€ 8

Bron: Telefonische interviews met diverse ruitersportzaken

Productie van ruitersportmateriaal vindt hoofdzakelijk in het buitenland plaats; voornaamste economische impact ter zake wordt gerealiseerd in groot- en kleinhandel

BIJLAGE 12: DE PAARDENSPORTER GEEFT JAARLIJKS GEMIDDELD CIRCA € 1 000 UIT AAN ZIJN HOBBY

Bestedingen paardensporter NL*	Gemiddelde jaarlijkse uitgave onderzoek 2001	Gemiddelde jaarlijkse uitgave onderzoek 2006	% van het totaal
Kleding	€ 109	€ 121	12 %
Paardentuig	€ 57	€ 76	7 %
Lidmaatschap / lesgelden	€303	€ 310	30 %
Informatie	€ 18	€ 28	3 %
Verzorging / voeding paard	€ 307	€ 343	33 %
Overig paard	€ 102	€ 156	15 %
Totaal	€ 895	€ 1 035	100%

* Exclusief de bestedingen aan brandstof, nodig voor het vervoer van en naar wedstrijden

Factoren die een verband hebben met het bestedingsgedrag

- *Geslacht*: vrouwen geven beduidend meer uit aan lesgelden en lidmaatschappen dan mannen
- *Leeftijd*: jonge kinderen geven aan de meeste categorieën relatief weinig uit, met uitzondering van lesgeld/lidmaatschappen
- *Dierbezit*: paardenbezitters geven aanzienlijk (4 à 5 keer) meer uit dan paardensporters die geen paard bezitten
- *Wedstrijdsporter of recreant*: wedstrijdssporters geven gemiddeld tot drie keer meer uit dan paardensporters die de sport louter recreatief beoefenen

Bron: KNHS, Paardensportonderzoek 2006

Verzorging en voeding van het paard genereren de grootste bestedingen van de paardensector

BIJLAGE 13: FINANCIËLE STROMEN HOEFMEDERIJ

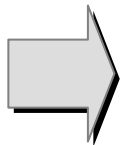
Productie hoefijzers en hoefnagels

- Het kappen en beslaan van een paard kost ca. 55€
- Een gemiddelde hoefsmid beslaat een 5-tal paarden per dag 5 paarden per dag per hoefsmid x 220 dagen per jaar = 1 100 paarden per hoefsmid per jaar
- 1 100 x 419 hoefsmeden in Vlaanderen = 460 900 beslagen paarden per jaar
- Onder de hypothese dat een paard om de 8 weken moet worden beslagen, levert dit ca. 77 000 beslagen paarden per jaar in Vlaanderen
- 1 paar hoefijzers kost gemiddeld € 3.5, een hoefnagel kost gemiddeld € 0.13 (gemiddeld € 65 per 500 nagels)
- Per paard zijn er 4 hoefijzers (= € 7) en gemiddeld 40 hoefnagels nodig (= € 5.2)
- 460 900 beslagen paarden x € 7 = € 3.23 mln. aan hoefijzers
- 460 900 beslagen paarden x € 5.2 = € 2.4 mln.

Hoefsmeden

- 55€ voor het beslagen van een paard x 5 paarden per dag x 220 dagen per jaar x 419 Vlaamse hoefsmeden = € 25.3 mln.

Bron: telefonische interviews producenten en hoefsmeden

Er zijn ca. 420 hoefsmeden in Vlaanderen die samen jaarlijks een omzet van ca. € 25 miljoen en een toegevoegde waarde van € 12.1 miljoen creëren

BIJLAGE 14: OMZET EN WERKGELEGENHEID MENGVOEDERBEDRIJVEN EN FOURAGEHANDEL

Mengvoederbedrijven

Berekening omzet

- **62 bedrijven** in Vlaanderen die (onder meer) paardenvoer produceren
- Ca. 75 000 ton paardenvoer geproduceerd in Vlaanderen in 2006
(aantal Vlaamse/aantal Belgische paardenvoederbedrijven) x Belgisch productietonnage)
- De prijs van 100kg paardenvoer varieert tussen 40 en 55 € (gemiddeld € 475 per ton)
=> De omzet die wordt gegenereerd uit de productie van paardenvoer bedraagt dan 75 000 ton x € 475 = **€ 35.6 mln.**

Berekening werkgelegenheid

- In de gehele mengvoederindustrie is er werkgelegenheid voor 2 831 fte die samen 2 555 miljoen euro omzet creëren
=> extrapolatie op basis van omzet levert ca. **39 fte** op voor de productie van paardenvoeder $((35.6 \times 2\,831) / 2\,555 = 39.4)$

Fouragehandelaars

Berekening omzet fouragehandel

- Een paard verbruikt 9 à 10 kg stro per dag of 65 kg per week
- Wekelijks produceert een paard ca. 200 kg mest
- Per ton stro wordt dan ca. 3 ton mest geproduceerd
- De leveranciers van stro halen ook de paardenmest op
- Als men 100 000 ton mest ophaalt, levert men 33 000 ton stro
- 1 ton stro kost ca. € 105/kg
- De omzet uit het aanleveren van stro bedraagt dan **€ 3.5 mln.**
(= 33 000 ton x € 105/ton)

Bijkomend verdienen de foeragebedrijven **€ 1.55 mln.** voor ophalen en afleveren van paardenmest (zie bijlage 17)

- € 0.35 mln. voor het ophalen van mest bij de paardenhouder
- € 1.2 mln. voor het afleveren bij de mestverwerkende bedrijven

=> Σ = **€ 5.05 mln.**

Berekening werkgelegenheid

- Bij elke strooiselhandelaar werkt gemiddeld 2 fte
- Voor de 25 specifieke bedrijven impliceert dit een werkgelegenheid van **50 fte**

Bron: Jaarboek van de Belgische Mengvoederindustrie 2006-2007; Hippios Top 2007; telefonische interviews met strooiselhandelaars 2008

Mengvoederfabrikanten generen € 35 miljoen omzet en een werkgelegenheid voor 39 fte. De fouragehandel creëert € 5 miljoen omzet en een werkgelegenheid voor 50 fte

BIJLAGE 15: OMZET UIT HIPPIISCHE VERZEKERINGEN

Verzekeraar	Aantal verzekerde paarden	Gemiddeld verzekerde waarde	Kost van de polis per jaar	Resultaat (aantal verzekerde paarden x kost van de polis)
Catherine de Buyl	4 000 => 2 400 in Vlaanderen	€ 30 000	€ 1 100*	€ 4.4 mln. => € 2.6 mln. in Vlaanderen**
Fairmount	2 600	€ 6 800	€ 255*	€ 0.66 mln.

$\Sigma = € 3.3 \text{ mln.}$

* De polis van een paard verzekerd voor € 25 000 kost € 940 per jaar. Deze tarieven verschillen niet of men nu rechtstreeks of via een makelaar werkt

** Catherine de Buyl is gelegen in Brussel en wordt voor 60% aan Vlaanderen toegerekend

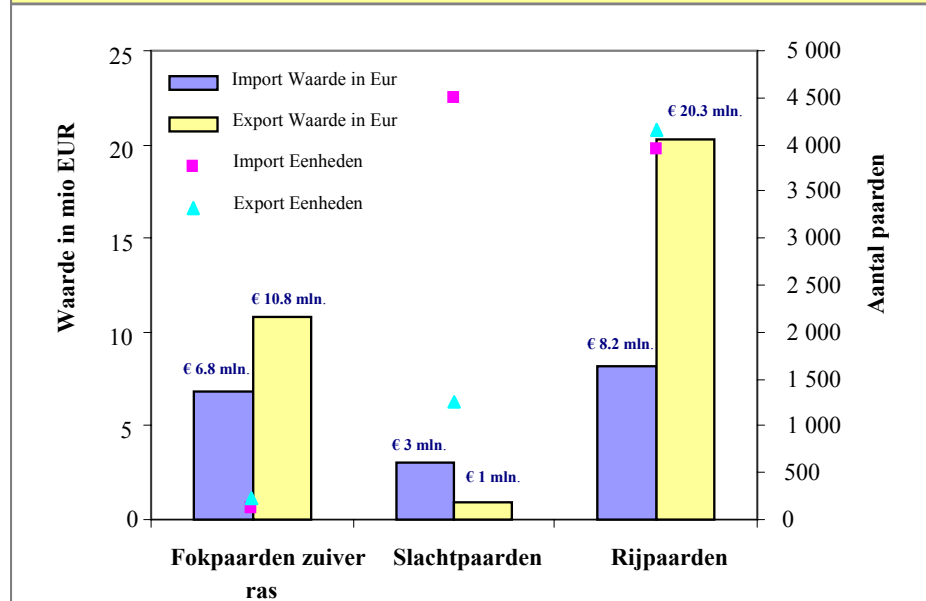
Bron: telefonische interviews met verzekeringsmakelaars die hippische verzekeringen aanbieden

In 2007 werden in Vlaanderen 5 000 paarden verzekerd. De omzet die hieruit gegenereerd werd bedroeg € 3.3 miljoen

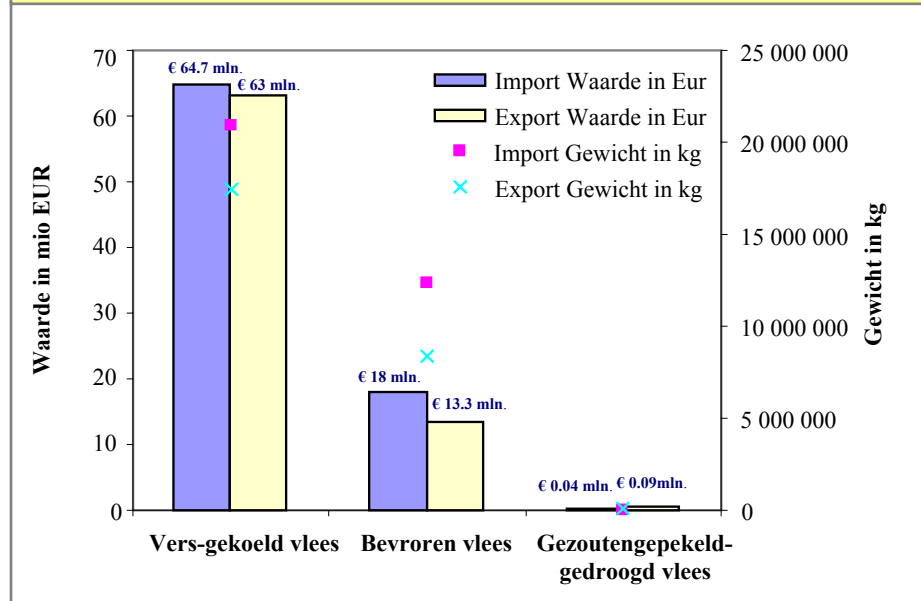
BIJLAGE 16: IMPORT EN EXPORT VAN LEVENDE PAARDEN EN PAARDENVLEES (BELGIË, 2007)

Belgische handel in levende paarden (2007)

- In 2007 werden 8 500 paarden ingevoerd en 5 600 paarden uitgevoerd
- De import van levende paarden was goed voor € 18 mln., de export voor € 32 mln. (netto-export van € 14 mln.)
- Dit betekent dat België kwalitatief betere en dus duurdere paarden uitvoert dan invoert

Belgische handel in paardenvlees (2007)

- Er werd in 2007 voor 33 000 ton paardenvlees ingevoerd, en 26 000 ton paardenvlees uitgevoerd
- Er werd voor € 83 mln. paardenvlees ingevoerd en voor € 77 mln. uitgevoerd
- België was in 2007 dus netto-importeur van paardenvlees voor ca. € 6 mln. of 7 000 ton

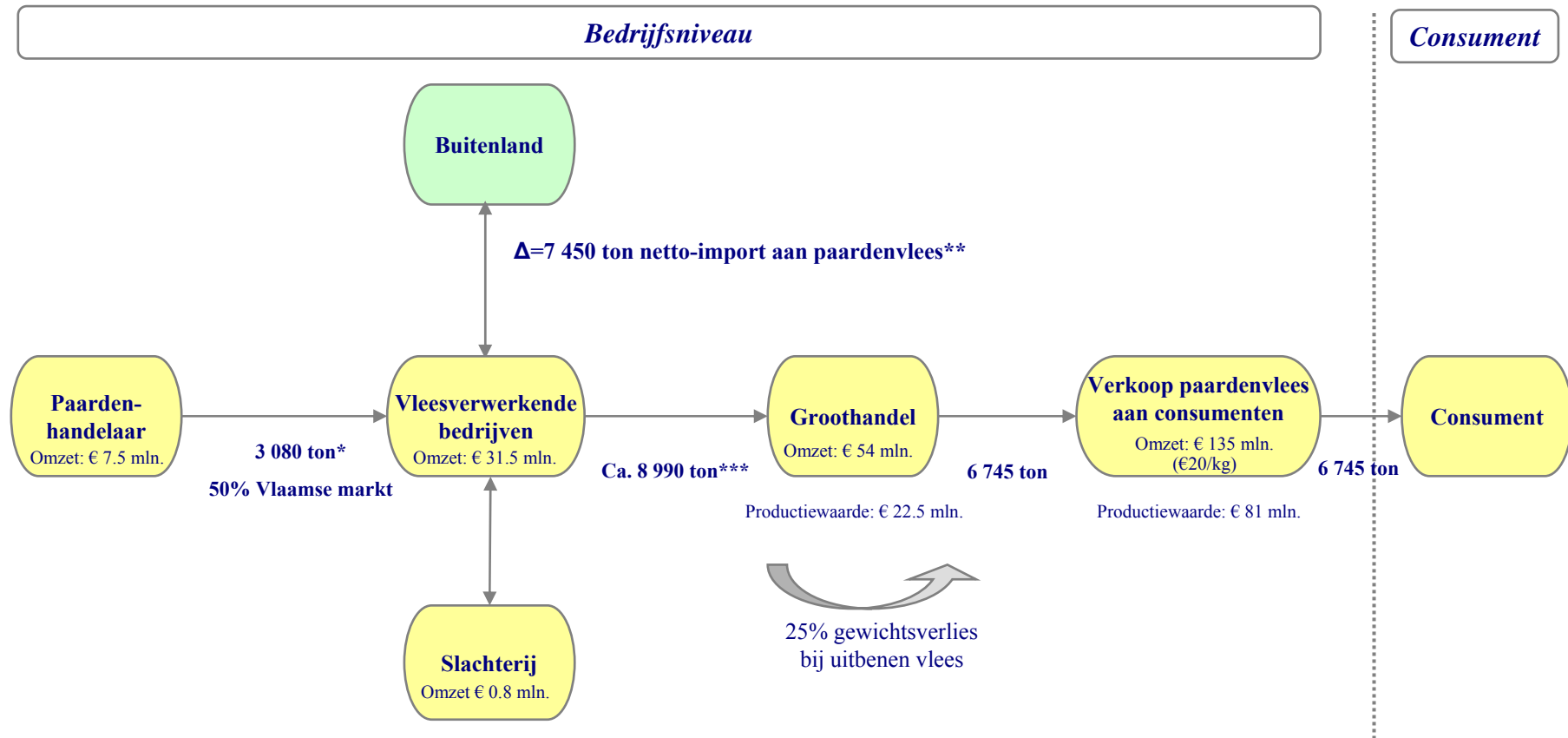
* Definitie van waarde: de prijs van de koopwaar, verhoogd met kosten voor verzekering en transport tot aan de grens, maar zonder taksen en subsidies. Voor import wordt de gefactureerde waarde als representatieve benadering gehanteerd

Bron: Nationale Bank van België, Dienst Externe Statistieken, 2008

België importeert vooral slachtpaarden en exporteert vooral levende paarden. Import en export van paardenvlees zijn ongeveer gelijk

BIJLAGE 17: FINANCIËLE STROMEN PAARDENVLEES- VERWERKING BESTEMD VOOR DE VLAAMSE MARKT

* Dit getal omvat alle paarden die in Vlaanderen zijn geslacht, dus ook de netto-import. aan slachtpaarden. Eens geslacht wordt 50% van het vlees weer uitgevoerd

** 33 350 ton import aan paardenvlees – 25 900 ton export = 7 450 ton netto-import aan paardenvlees (in allerlei vormen en volledig toe te rekenen aan Vlaanderen); zie bijlage 16

*** (3 080 x 0.5) + 7 450 = 8 990 ton voor de Vlaamse consumptiemarkt

BIJLAGE 18: BEREKENING OMZET PAARDENVLEESVERWERKING VOOR DE VLAAMSE MARKT

- **Handelaars in slachtpaarden**

- krijgen gemiddeld € 550 voor een veulen en € 750 voor een volwassen paard

- => $(449 \text{ veulens} \times €550) + (€750 \times 9700 \text{ volwassen paarden}) = € 7.5 \text{ mln. omzet}$

- **Vleesverwerkende bedrijven** verwerken 8 990 ton paardenvlees en ontvangen hiervoor gemiddeld 3.5 €/kg

- => $8\,990 \text{ ton} \times 3.5 \text{ €/kg} = € 31.5 \text{ mln. omzet}$

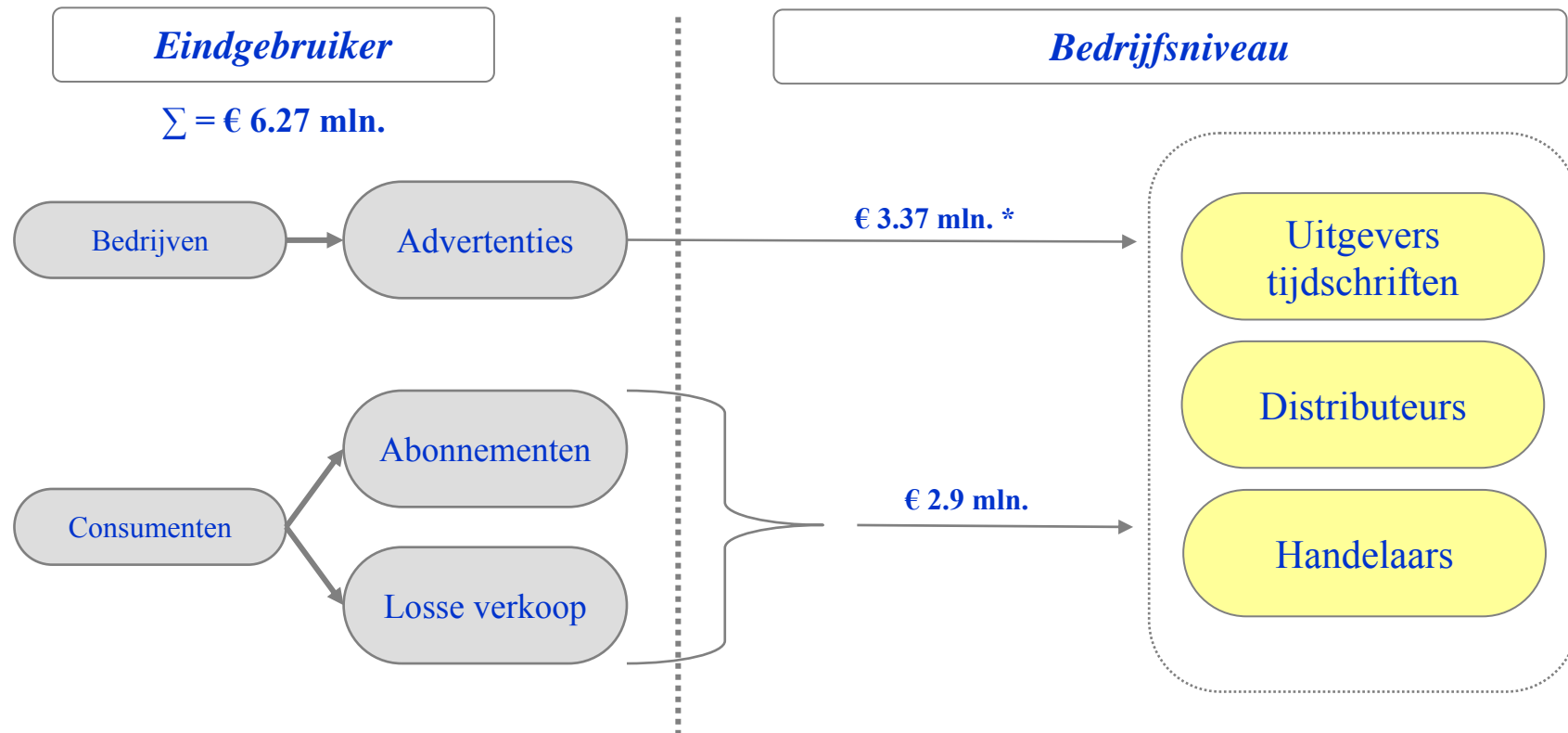
- **Groothandelaars** ontvangen gemiddeld 8 €/kg voor het vlees. Wegens het ontbenen is er echter een gewichtsverlies van 25%

- => $6\,745 \text{ ton} \times 8 \text{ €/kg} = € 54 \text{ mln. omzet}$

- **Verkoop van paardenvlees aan de consument:** paardenvlees wordt tenslotte aan de consument verkocht tegen gemiddeld 20 €/kg

- => $6\,745 \text{ ton} \times 20 \text{ €/kg} = € 135 \text{ mln. omzet}$

BIJLAGE 19: FINANCIËLE STROMEN VOOR HIPPISCHE TIJDSCHRIFTEN, 2007

* De omzet die behaald wordt uit advertenties bedraagt 1.1 keer** de omzet uit de verkoop. De omzet behaalt uit advertenties bedraagt dan $2.9 \times 1.1 = €3.19 \text{ mln.}$. Dit getal wordt verhoogd met de omzet van Hippos Top (gratis verdeeld; omzet enkel uit advertenties)

** Factor 1.1 o.b.v. Ecorys, *Voetbal gewaardeerd*, 2005

Bron: telefonische interviews met de verscheidene hippische magazines

Totale bestedingen door consumenten en bedrijven aan hippische tijdschriften bedroeg € 6.3 miljoen in 2007

BIJLAGE 20: BEREKENING TOEGEVOEGDE WAARDE DEELSECTOREN (1/3)

Toegevoegde waarde bepaald door gebruik te maken van de TW/productiewaarde-factor bij de overeenstemmende sector in de input-outputtabellen (I/O-tabellen) van België (2000) en op basis van gegevens van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Pijler Fokkerij	
Stamboekverenigingen	I/O-tabel: Activiteiten van verenigingen
Fokinstellingen	I/O-tabel: Landbouw
K.I. centra	I/O-tabel: Landbouw

Pijler Gebruik	
Federaties & verenigingen	I/O-tabel: Activiteiten van verenigingen
Maneges	I/O-tabel: Culturele en sportieve activiteiten
Politie te paard	Rechtstreekse input Federale Politie
Top-paardensport	I/O-tabel: Culturele en sportieve activiteiten
Paardenrensport	Gemiddelde TW/WG van pijler 'Gebruik'
Renverenigingen	I/O-tabel: Activiteiten van verenigingen
Toerisme	I/O-tabel: Culturele en sportieve activiteiten

BIJLAGE 20: BEREKENING TOEGEVOEGDE WAARDE DEELSECTOREN (2/3)

Pijler 'Opleidingen en beroepen' (1/2)	
Hippische opleidingen	I/O-tabel: Onderwijsinstellingen
Paardensportkampen	I/O-tabel: Onderwijsinstellingen
Handel in ruitersportmateriaal	Berekend via TW/WG-factor van 'kleinhandel' uit de nationale rekeningen
Hoefsmeden	I/O-tabel: Landbouw
Paardenartsen	I/O-tabel: Gezondheidsinstellingen
Paardenklinieken	I/O-tabel: Gezondheidsinstellingen
Handel in paardengeneesmiddelen	Berekend via TW/omzet-factor 'groothandel en handelsbemiddeling' uit de nationale rekeningen
Mengvoederfabrikanten	I/O-tabel: Voedingsnijverheid
Fouragehandel	I/O-tabel: Groothandelsactiviteiten
Paardenmestverwerking	I/O-tabel: Afvalbehandeling
Handel in paardentrailers	TW & WG berekend via factor 'kleinhandel en herstelling consumentenartikelen' uit de nationale rekeningen
Handel in paardenkoetsen	TW & WG berekend via factor 'kleinhandel en herstelling consumentenartikelen' uit de nationale rekeningen
Productie van paardenvrachtwagens	Berekend via TW/WG-factor 'productie van transportmiddelen' uit de nationale rekeningen
Handel in paardenvrachtwagens	Berekend o.b.v. TW/WG uit jaarrekening Stephex & Co.
Transport van paarden	I/O-tabel: Vervoersondersteunende activiteiten

BIJLAGE 20: BEREKENING TOEGEVOEGDE WAARDE DEELSECTOREN (3/3)

Pijler 'Opleidingen en beroepen' (2/2)	
Pisteleggers	I/O-tabel: Bouw
Stallenbouw	I/O-tabel: Bouw
Bouw van stap- en drafmolens	I/O-tabel: Bouw
Verzekeringen	I/O-tabel: Verzekeringswezen
Paardenhandel	Berekend o.b.v. TW/omzet-factor 'kleinhandel' uit de nationale rekeningen
Kadaververwerking	I/O-tabel: Afvalbehandeling
Slachthuizen	I/O-tabel: Voedingsnijverheid
Vleesverwerking	I/O-tabel: Voedingsnijverheid
Groothandel, rokerijen en zouterijen	I/O-tabel: Groothandelsactiviteiten
Verkoop van paardenvlees aan consumenten	I/O-tabel: Kleinhandelsactiviteiten
Paardenmelkerijen	I/O-tabel: Landbouw
Tijdschriften	I/O-tabel: Uitgeverijen
TV	I/O-tabel: Post & Telecommunicatie
Internet	I/O-tabel: Informatica